

En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas dels proposition 2010/11:47 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt fyra följd-motioner och drygt 40 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2010, dels Riksrevisionens styrelses redogörelse om statliga stöd i alkoholpolitiken (2010/11:RRS10). Inga motionsyrkanden har väckts med anledning av redogörelsen.

I propositionen presenterar regeringen en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT-politiken) med syftet att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under åren 2011–2015. Propositionen innehåller förslag till ett gemensamt övergripande mål för ANDT-politiken. Dessutom informeras om en målstruktur, kopplad till ett uppföljnings- och utvärderingssystem för att bättre kunna mäta effekterna av samhällets insatser.

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag i propositionen och tillstyrker förslaget till ett gemensamt övergripande mål för ANDT-politiken.

Socialutskottet anser att det i ett framåsyftande strategiarbete är viktigt att ha en tydlig lagstiftning som förebygger alkohol- och droganvändning i samband med trafik. Utskottet är medvetet om att frågan om kriminalisering av eftersupning är komplex och har övervägts tidigare, bl.a. i samband med utredningen Rattfylleri och sjöfylleri (SOU 2006:12). Utskottet menar dock, i enlighet med vad som framförts i motion So5 (S) yrkande 5, att det finns starka skäl för en kriminalisering av eftersupning. Ett enigt utskott föreslår därför, med bifall till motionen, ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag med en sådan innebörd. Det är inte rimligt att någon ska kunna klara sig undan ansvar för rattfylleri genom att hävda att man i efterhand förtärt exempelvis alkohol.

Övriga motioner avstyrks.

I betänkandet finns 19 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	9
Ärendet och dess beredning	9
Propositionens huvudsakliga innehåll	9
Utskottets överväganden	11
En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken	11
Utskottets ställningstagande	13
Långsiktigt mål 1: Tillgång till narkotika, dopningsmedel, alkohol och tobak ska minska	15
Utskottets ställningstagande	18
Långsiktigt mål 2: Barn ska skyddas mot skadliga effekter av alkohol, narkotika, dopning eller tobak	19
Utskottets ställningstagande	23
Långsiktigt mål 3: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska successivt minska	24
Utskottets ställningstagande	35
Långsiktigt mål 4: Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska	36
Socialutskottets ställningstagande	40
Långsiktigt mål 5: Personer med missbruk eller beroende ska ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet	40
Socialutskottets ställningstagande	46
Långsiktigt mål 6: Antalet döda och skadade på grund av sitt eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska	47
Socialutskottets ställningstagande	52
Långsiktigt mål 7: En folkhälsobaserad och restriktiv syn på ANDT inom EU och internationellt	54
Utskottets ställningstagande	57
Riksrevisionens styrelses redogörelse om statliga stöd i alkoholpolitiken 2010/11:RRS10	58
Utskottets ställningstagande	59
Reservationer	60
1. Ett gemensamt övergripande mål, punkt 1 (S, MP, V)	60
2. ANDT-strategins omfattning och inriktning, punkt 2 (MP)	61
3. ANDT-strategins omfattning och inriktning, punkt 2 (V)	61
4. Bekämpning av illegal handel, punkt 3 (SD)	62
5. Barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning, punkt 6 (S, MP)	63
6. Barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning, punkt 6 (V)	63

7. Ökad kunskap om marknadsföring av alkohol och tobak, punkt 7 (MP)	64
8. Minskad nyrekrytering, punkt 8 (MP)	65
9. Metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter, punkt 9 (S)	65
10. Metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter, punkt 9 (MP)	66
11. Metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter, punkt 9 (V)	68
12. Nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar, punkt 10 (S, MP, V)	69
13. Nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar, punkt 10 (SD)	70
14. Hälso- och sjukvårdens arbete med att förebygga ANDT-relaterad ohälsa, punkt 11 (MP)	70
15. Studenthälsovården, punkt 12 (V)	71
16. Ansvarsfördelning mellan huvudmännen för missbruks- och beroendevården, punkt 14 (SD)	71
17. Våldsutsatta missbrukande kvinnor, punkt 18 (V)	72
18. Alkolås, punkt 20 (S, MP, V)	73
19. Införelkvoter, punkt 22 (S, MP, V)	73
Särskilda yttranden	75
1. Medberoende, punkt 13 (S)	75
2. Missbruksvård, punkt 15 (S)	75
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	76
Proposition 2010/11:47	76
Följdmotioner med anledning av proposition 2010/11:47	76
Redogörelse 2010/11:RRS10	78
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010	78
<i>Bilaga 2</i>	
Justitieutskottets yttrande	83
<i>Bilaga 3</i>	
Utbildningsutskottets yttrande	91

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken

1. Ett gemensamt övergripande mål

Riksdagen godkänner regeringens förslag om sammanslagning av de alkohol- och narkotikapolitiska målen, de övergripande målen för tobakspolitiken och dopningspolitiken, till ett gemensamt övergripande mål för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken. Därmed bifaller riksdagen proposition 2010/11:47 och avslår motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 1 och

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 1 (S, MP, V)

2. ANDT-strategins omfattning och inriktning

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 7 och

2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkandena 1–3.

Reservation 2 (MP)

Reservation 3 (V)

Långsiktigt mål 1: Tillgång till narkotika, dopningsmedel, alkohol och tobak ska minska

3. Bekämpning av illegal handel

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD) yrkande 3 och

2010/11:So549 av Lars Hjalmered och Abdirizak Waberi (båda M).

Reservation 4 (SD)

4. Bekämpning av illegal försäljning via digitala medier

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:So286 av Hans Wallmark (M) i denna del och

2010/11:So359 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda S).

Långsiktigt mål 2: Barn ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak

5. Färre barn ska födas med skador orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak

Riksdagen avslår motion

2010/11:So423 av Mikael Oscarsson (KD).

6. Barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkandena 8 och 9,

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 2,

2010/11:So340 av Elin Lundgren (S),

2010/11:So397 av Andreas Carlson (KD) och

2010/11:So530 av Isak From och Helén Pettersson i Umeå (båda S).

Reservation 5 (S, MP)

Reservation 6 (V)

7. Ökad kunskap om marknadsföring av alkohol och tobak

Riksdagen avslår motion

2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 19.

Reservation 7 (MP)

Långsiktigt mål 3: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska successivt minska

8. Minskad nyrekrytering

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:Ju393 av Marie Granlund m.fl. (S) yrkande 1,

2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkande 4 och

2010/11:So379 av Nina Lundström (FP) yrkande 4.

Reservation 8 (MP)

9. Metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 6,

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 7,

2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkande 5,

2010/11:So232 av Hans Hoff (S),

2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkandena 1–7, 10, 11, 13–16 och 18,

2010/11:So319 av Solveig Zander (C),

2010/11:So339 av Elin Lundgren (S),

2010/11:So380 av Nina Lundström (FP),

2010/11:So479 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M),

2010/11:So532 av Mikael Cederbratt m.fl. (M) och

2010/11:So585 av Eva Olofsson m.fl. (V).

Reservation 9 (S)

Reservation 10 (MP)

Reservation 11 (V)

10. Nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 2,

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 3 och

2010/11:So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD) yrkande 1.

Reservation 12 (S, MP, V)

Reservation 13 (SD)

Långsiktigt mål 4: Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska

11. Hälsa- och sjukvårdens arbete med att förebygga ANDT-relaterad ohälsa

Riksdagen avslår motion

2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 9.

Reservation 14 (MP)

12. Studenthälsovården

Riksdagen avslår motion

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 15 (V)

Långsiktigt mål 5: Personer med missbruk eller beroende ska ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet

13. Medberoende

Riksdagen avslår motion

2010/11:So395 av Hannah Bergstedt och Karin Åström (båda S).

14. Ansvarsfördelning mellan huvudmännen för missbruks- och beroendevården

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:Ju204 av Lars-Axel Nordell (KD),

2010/11:Ju368 av Anders Ygeman (S) och

2010/11:So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD) yrkande 2.

Reservation 16 (SD)

15. Missbruksvård

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:Ju393 av Marie Granlund m.fl. (S) yrkande 4,

2010/11:So453 av Hillevi Larsson (S) och

2010/11:So454 av Hillevi Larsson (S) yrkande 2.

16. Sprututbyte

Riksdagen avslår motion
2010/11:So313 av Cecilia Magnusson (M).

17. Behandling av opiatberoende

Riksdagen avslår motion
2010/11:So603 av Karin Nilsson (C).

Långsiktigt mål 6: Antalet döda och skadade på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska

18. Våldsutsatta missbrukande kvinnor

Riksdagen avslår motion
2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 10.
Reservation 17 (V)

19. Eftersupning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag som kriminaliserar eftersupning. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 5.

20. Alkolås

Riksdagen avslår motionerna
2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 5 och
2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 4.
Reservation 18 (S, MP, V)

21. Skelleftemodellen

Riksdagen avslår motion
2010/11:T442 av Lars-Axel Nordell (KD) yrkande 10.

Långsiktigt mål 7: En folkhälsobaserad och restriktiv syn på ANDT inom EU och internationellt

22. Införselkvoter

Riksdagen avslår motionerna
2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 4 och
2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 6.
Reservation 19 (S, MP, V)

23. Nordiskt samarbete inom ANDT-området

Riksdagen avslår motion
2010/11:Ju393 av Marie Granlund m.fl. (S) yrkande 2.

*Redogörelsen***24. Riksrevisionens styrelses redogörelse om statliga stöd i alkoholpolitiken 2010/11:RRS10**

Riksdagen lägger redogörelse 2010/11:RRS10 till handlingarna.

Stockholm den 17 mars 2011

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (C), Lena Hallengren (S), Mats Gerdau (M), Jan R Andersson (M), Christer Engelhardt (S), Isabella Jernbeck (M), Lennart Axelsson (S), Barbro Westerholm (FP), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S), Anders Andersson (KD), Per Ramhorn (SD), Eva Olofsson (V), Henrik Ripa (M), Carina Moberg (S), Abir Al-Sahlanı (C) och Magnus Ehrencrona (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I ärendet behandlas dels regeringens proposition 2010/11:47 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt fyra följdmotioner och drygt 40 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2010, dels Riksrevisionens styrelses redogörelse om statliga stöd i alkoholpolitiken (2010/11:RRS10). Inga motioner har väckts med anledning av redogörelsen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns, liksom följdmotionerna och motionerna från allmänna motionstiden 2010, i bilaga 1.

Socialutskottet har berett justitieutskottet och utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och motionerna såvitt dessa rör respektive utskotts beredningsområde. Yttrandena återges i bilaga 2 och 3.

Socialutskottet gjorde den 14–15 februari 2011 en studieresa till Östersund och besökte bl.a. Statens folkhälsoinstitut.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redogör regeringen för en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT-politiken). Syftet är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under åren 2011–2015. Propositionen innehåller förslag till ett gemensamt övergripande mål för ANDT-politiken. Dessutom informeras om en målstruktur, kopplad till ett uppföljnings- och utvärderingssystem för att bättre kunna mäta effekterna av samhällets insatser.

Den samlade strategin för ANDT-politiken syftar till att underlätta statens styrning av stödet på ANDT-området, att skapa bättre förutsättningar för samordning och samverkan samt att få till en samlad syn på de gemensamma faktorer som ligger bakom mycket av problemens uppkomst, men också deras lösningar.

Det övergripande målet föreslås vara: ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. Målet betonar regeringens viljeinriktning att komma till rätta med de samlade problem som bruk och missbruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak orsakar både individ och samhälle.

Mål- och uppföljningsstrukturen för ANDT-politiken består av sju långsiktiga mål som anger inriktningen för ANDT-arbetet som helhet. Dessa mål omfattar tillgångs- och tillgänglighetsbegränsande arbete, skydd av barn och ungdomar, förebyggande arbete, tidiga insatser, vård och behand-

ling samt riktlinjer för samarbetet med andra länder inom EU och internationellt. Dessa mål är ständigt aktuella och har inte någon bortre tidsgräns. Till de långsiktiga målen knyts nationellt prioriterade mål som ska uppnås under strategiperioden.

Fortsatta insatser behövs för att förbättra samarbetet mellan olika myndigheter och mellan myndigheter och organisationer. Likaså behövs en fortsatt satsning på den regionala ANDT-samordningen samt för att förbättra det ANDT-förebyggande arbetet, bl.a. genom metod- och kompetensutveckling, utveckling av vårdinsatserna, effektivisering av tillsynsinsatserna och av metoderna på kontrollområdet. Strategin lägger också en grund för att bygga upp ett långsiktigt hållbart system med indikatorer som gör det möjligt att följa utvecklingen och som utgör underlag för en utvärdering av insatserna under strategiperioden.

Utskottets överväganden

En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag till gemensamt övergripande mål för ANDT-politiken och avslår motioner om ett mål med delvis annan lydelse samt motioner om en annan inriktning i strategin.

Jämför reservationerna 1 (S, MP, V), 2 (MP) och 3 (V).

Propositionen

Bakgrund

Regeringen konstaterar att såväl Riksrevisionen¹ som Statens folkhälsoinstitut² har påtalat behovet av en tydligare styrning av statens stöd till det förebyggande arbetet, och regeringen anser att det för att underlätta statens styrning av stödet inom ANDT-området behövs en samlad strategi för ANDT-politiken. Genom att samlat ange mål och inriktning för ANDT-politiken, kopplat till ett förbättrat uppföljnings- och utvärderingssystem, ökar enligt regeringen statens möjligheter att mäta effekterna av det statliga stödet.

Regeringen anser vidare att ytterligare skäl till varför det behövs en samlad strategi för ANDT-politiken är att utvecklingen går mot ett ökat fokus på de gemensamma skydds- och riskfaktorer som minskar respektive ökar risken för ANDT-relaterade problem och missbruk. Enligt regeringen bekräftas den bilden av såväl sektorsmyndigheternas årliga lägesrapporter under perioden 2008–2010 som hearingen med de idéburna organisationerna under våren 2010. De visar på en utveckling mot ökat blandmissbruk och samsjuklighet, dvs. där både missbruk, beroende och psykisk störning/sjukdom eller somatisk sjukdom förekommer samtidigt. De visar även på vinsterna av tvärsektoriellt och tvärprofessionellt samarbete och ökad samverkan mellan myndigheter och det civila samhället. Därtill kommer att ANDT-området är ett kunskapsintensivt område där den statliga styrningen i huvudsak utgörs av att ange mål och inriktning för politiken, kunskapsstöd och riktlinjer samt uppföljning och utvärdering.

¹ Riksrevisionen (2010), Statliga stöd i alkoholpolitiken – Påverkas ungas alkoholkonsumtion?

² Statens folkhälsoinstitut (2009), Uppföljning av de nationella alkohol- och narkotika-handlingsplanerna 2006–2010.

Ett gemensamt övergripande mål för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken

Regeringen föreslår att de alkohol- och narkotikapolitiska målen, de övergripande målen för tobakspolitiken och för dopningspolitiken slås samman till ett gemensamt övergripande mål för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken. Detta mål är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. Målet innebär

- en nolltolerans mot narkotika och dopning
- att minska allt tobaksbruk och förhindra att minderåriga börjar använda tobak
- att förhindra all skadlig alkoholkonsumtion bl.a. genom att minska konsumtionen och skadliga dryckesvanor.

Den nya mål- och uppföljningsstrukturen för ANDT-politiken består av sju långsiktiga mål som anger inriktningen för ANDT-arbetet som helhet. Dessa mål är ständigt aktuella och har ingen borte tidsgräns. Till de långsiktiga målen knyts ett antal prioriterade mål som ska uppnås under strategiperioden. Målstrukturen kommer att ligga till grund för den uppföljningsstruktur med nationella indikatorer som regeringen har för avsikt att presentera under våren 2011.

Arbetet med ANDT-politiken bör enligt regeringen vara långsiktigt och kunskapsbaserat med individen och familjen i centrum. Regeringen anför vidare bl.a. att ett helhets- och jämställdhetsperspektiv bör gälla för alla insatser och att olika individers och gruppers särskilda behov och förutsättningar bör uppmärksammas. Bemötandet och vården bör bättre svara mot olika individuella problembilder, t.ex. könsbaserade problembilder. Detsamma gäller för personer med invandrarbakgrund. Vidare bör, enligt regeringen, statens bidragsgivning under strategiperioden vara mer långsiktig och mindre fragmentarisk.

Regeringen anför att även om det övergripande målet är sammanhållet för alla de beroendeframkallande substanserna är det fortfarande så att politikens inriktning samt mål och metoder i vissa delar skiljer sig åt för de olika substanserna. Samhället har en nolltolerans mot narkotika och dopning. Regeringen har som mål att förhindra att unga börjar röka. Alkoholpolitiken syftar till att stoppa all skadlig alkoholkonsumtion bl.a. genom att minska totalkonsumtionen av alkohol och skadliga dryckesvanor. De flesta skydds- och riskfaktorerna är gemensamma för de olika substanserna, men det finns också faktorer som skiljer. Exempelvis har socialt utanförskap och skolfrånvaro en tydligare koppling till narkotikamissbruk än till annan riskkonsumtion. Även i framtiden måste såväl konsumtions- och skadeutveckling som verksamhets- och metodutveckling för varje enskilt område och substans följas, både var för sig och samlat, heter det i propositionen.

Motioner

I följdmotion So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om att det övergripande målet ska lyda: ett samhälle fritt från narkotika och dopning, en sänkning av alkoholkonsumtionen och minskade medicinska sociala skador orsakade därav samt ett minskat tobaksbruk. Motionärerna delar regeringens uppfattning att det är viktigt att arbeta för att minska alkoholens sociala och medicinska skador men anser att ett minskat alkoholbruk bör ingå i målet på samma sätt som det finns mål om tobaksbruk. En minskad total konsumtion är viktigt för att minska skador och sociala verkningar av alkohol. Ett likalydande yrkande finns i motion So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 1.

I följdmotion So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om vikten av tydligare koppling till folkhälsopolitiken och dess mål att utjämna skillnader i hälsa. Motionärerna ser det som en brist att det i strategin sägs väldigt lite om folkhälsopolitiken i stort och dess betydelse. Folkhälsopolitikens övergripande mål om att skapa samhällseliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen är den viktiga övergripande ramen. Målområden som delaktighet och inflytande, ekonomisk och social trygghet liksom trygga och goda uppväxtvillkor har t.ex. stor inverkan även på frågor om beroende av ANDT. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att strategin bör omfatta även läkemedelsberoende. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att målet för ANDT-politiken specificerat bör innebära att förhindra att minderåriga börjar dricka alkohol. Motionärerna anser att det inte räcker att ange minskad konsumtion och minskade skadliga dryckesvanor som mål.

I följdmotion So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) begärs i yrkande 7 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder utifrån ett klass-, köns- och etnicitetsperspektiv. Motionärerna anser att en framgångsrik ANDT-politik kräver att statistik och forskning delas upp och analyseras utifrån ett klass-, köns- och etnicitetsperspektiv. Både information om exempelvis drogernas skadeverkningar och andra riktade åtgärder måste anpassas till de olika grupperna och deras behov.

Utskottets ställningstagande

Målet för den svenska alkoholpolitiken är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar, och målet för narkotika- och dopningspolitiken är ett narkotika- och dopningsfritt samhälle. Målet för den svenska tobakspolitiken är att minska tobaksbruket.

Regeringen föreslår att dessa mål slås samman till ett gemensamt övergripande mål. Detta övergripande mål är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. Målet innebär dels en nolltolerans mot narkotika och dopning, dels att minska allt tobaksbruk och

förhindra att minderåriga börjar använda tobak, dels att förhindra all skadlig alkoholkonsumtion bl.a. genom att minska totalkonsumtionen och skadliga dryckesvanor.

Regeringens nya mål- och uppföljningsstruktur för ANDT-politiken, ANDT-strategin, består av sju långsiktiga mål som anger inriktningen för ANDT-arbetet som helhet. Dessa mål är ständigt aktuella och har ingen bortre tidsgräns. Till de långsiktiga målen knyts ett antal prioriterade mål som ska uppnås under strategiperioden.

Utskottet kan konstatera att det visat sig finnas ett behov av en tydligare styrning av statens stöd till det förebyggande arbetet inom ANDT-området, och utskottet delar regeringens uppfattning att en samlad strategi för ANDT-politiken kan underlätta statens styrning av stödet inom området och att statens möjligheter att mäta effekterna av det statliga stödet ökar genom att samlat ange mål och inriktning som i sin tur kopplas till ett förbättrat uppföljningssystem. En samlad strategi underlättar också möjligheten till att ha ett ökat fokus på de gemensamma skydds- och riskfaktorerna som minskar respektive ökar risken för ANDT-relaterade problem och missbruk.

Utskottet delar regeringens bedömning att arbetet bör vara långsiktigt och kunskapsbaserat med individen och familjen i centrum och att ett helhets- och jämställdhetsperspektiv bör gälla för samtliga insatser liksom att olika individers och grupperns särskilda behov och förutsättningar bör uppmärksammas. Därtill bör bemötandet och vården bättre svara mot olika individuella problembilder som exempelvis de könsbaserade. Detsamma gäller för personer med invandrarbakgrund, där exempelvis språket kan bli ett hinder i vården och för personer med funktionsnedsättning. Slutligen delar utskottet också regeringens bedömning att statens bidragsgivning under strategiperioden bör vara mer långsiktig och mindre fragmentarisk.

Utskottet välkomnar därför regeringens förslag till en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken under 2011–2015 liksom till ett gemensamt övergripande mål för dessa områden.

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till gemensamt övergripande mål och avstyrker motionerna So4 (V) yrkande 1 och So5 (S) yrkande 1

Eftersom utskottet anser att strategins omfattning och inriktning är välavvägd avstyrks även motionerna So4 (V) yrkande 7 och So7 (MP) yrkandena 1–3.

Långsiktigt mål 1: Tillgång till narkotika, dopningsmedel, alkohol och tobak ska minska

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om bekämpning av illegal handel och av illegal försäljning via digitala medier.

Jämför reservation 4 (SD).

Propositionen

Till det långsiktiga mål 1 finns fyra prioriterade mål under strategiperioden.

En effektiv och samordnad alkohol- och tobakstillsyn

Regeringen anser att det är av stor vikt att tillsynen av bestämmelserna om alkoholserving och folköls- och tobaksförsäljning fungerar väl och att en mer likvärdig tillämpning av reglerna för tillståndsgivning och tillsyn kommer till stånd.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- länsstyrelsernas arbete ses över med utgångspunkt i hur arbetet kan effektiviseras och hur metoden med s.k. provköp ska kunna användas i tillsynsarbetet
- konsekvenserna av de nya bestämmelserna i alkohol- respektive tobakslagen följas upp
- arbetet med att stödja tillämpningen av effektiva metoder i tillsynsarbetet intensifieras
- samarbetet utvecklas mellan myndigheter och näringsliv
- arbetet fortgå med att stärka näringens egenkontroll enligt alkohol- och tobakslagstiftningen.

En effektiv brottsbekämpning av illegal handel

Regeringen påpekar att den illegala handeln med ANDT bidrar till ökad kriminalitet och försvårar samhällets möjlighet att minska nyrekrytering och missbruk. Den prioriterade satsningen mot all illegal handel med ANDT bör därför fortsätta. Under strategiperioden bör arbetet fokuseras på narkotikahandlingen men även inriktas på dopningsområdet samt illegal alkohol- och tobaksverksamhet.

Enligt regeringen bör insatser för att bekämpa den storskaliga och/eller frekventa illegala införseln och vidareförsäljningen av alkohol, tobak samt narkotikaklassade läkemedel som t.ex. Subutex och metadon fortsättningsvis ges hög prioritet. Den grova organiserade brottsligheten är gränsöverskridande. Det krävs därför en nära samverkan mellan berörda myndigheter i landet och andra länder liksom ett aktivt deltagande i det internationella samarbetet. På så sätt kan information samlas och kartlägg-

ning ske av hur, var och vilka droger som förs in i landet med sikte på att minska införseln. Den tydliga trenden är, enligt regeringen, att alla typer av droger når nya kategorier av ungdomar som inte tidigare varit exponerade för droger och missbrukskulturer.

En effektiv bekämpning av illegal försäljning via digitala medier

Regeringen anför att den illegala försäljningen via digitala medier utgör ett nytt hot och att ungdomar är särskilt exponerade.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- samverkan fördjupas när det gäller Internethandeln
- klassificeringsprocessen av nya droger ha fortsatt hög prioritet
- samverkan fördjupas mellan berörda myndigheter för att förbättra bevakning, underrättelsearbete och analys av den illegala försäljningen.

Regeringen påpekar att handel via Internet med substanser som är klassificerade som narkotika eller hälsofarliga varor på senare år blivit mer vanligt förekommande. Detsamma gäller i fråga om dopningsmedel, liksom substanser som ännu inte förklarats som narkotika eller hälsofarliga varor. Det har genom handeln via Internet blivit lättare dels att komma över sådana substanser, dels att handla sådana substanser mer anonymt. Nya droger marknadsförs i allt snabbare takt till i första hand ungdomar. Den tydliga trenden är, enligt regeringen, att alla typer av droger når nya kategorier av ungdomar som inte tidigare varit exponerade för droger och missbrukskulturer.

Regeringen anser också att frågan om hur man kan få till stånd en mer effektiv och snabb klassificeringsprocess i fråga om nya droger ska ha hög prioritet. I detta arbete är en fortsatt samverkan mellan berörda myndigheter (Statens folkhälsoinstitut, Rikskriminalpolisen och Statens kriminaltekniska laboratorium) av central betydelse vad gäller bevakning, underrättelsearbete och analys av illegala substanser som förekommer på Internet.

En fungerande lokal och regional samverkan och samordning mellan ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete

Enligt regeringen finns det en tydlig koppling mellan framför allt ANDT-missbruk och kriminalitet. Men det finns även en illegal handel med tobak. Det krävs därför samlade insatser på lokal nivå mellan det ANDT-förebyggande och det brottsförebyggande arbetet.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- arbetsformer och metoder fortsatt utvecklas för förstärkt samverkan mellan det ANDT-förebyggande och det brottsförebyggande arbetet
- en fungerande samverkan och samordning prioriteras på lokal och regional nivå mellan polis, skola, socialtjänst och andra berörda aktörer
- en fortsatt satsning görs för att få ett långsiktigt ANDT- och brottsförebyggande samarbete mellan Malmö, Göteborg och Stockholm.

Motioner

I följdmotion So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (SD) begärs i yrkande 3 ett tillkännagivande om effektiv brottsbekämpning av illegal handel. Motionärerna anser att det inom ramen för gränskontroll måste utföras fler och noggrannare kontroller och att det måste till en förstärkning vid färjelägren och hamnarna. Motionärerna anser att regeringen inom sin strategiska översyn måste se över också budgetmedlen för gränskontroller.

I motion So549 av Lars Hjalmered och Abdirizak Waberi (båda M) begärs ett tillkännagivande om illegal handel med cigaretter. Motionärerna påpekar att bestämmelserna i tobakslagen inte förbjuder återförsäljare att äga cigaretter för vilka svensk punktskatt inte är erlagd, eller att förvara sådana i sina butiker. Så länge illegala cigaretter inte förvaras på en synlig plats i butiken är det svårt att vidta sanktioner mot återförsäljaren då det inte kan uteslutas att cigaretterna är för privat konsumtion. Brister som dessa måste korrigeras och det finns behov av specifika bestämmelser som säger när det är illegalt för återförsäljare att förvara sådana mängder cigaretter som inte rimligen kan antas vara för personligt bruk i lokaler där affärsverksamhet bedrivs, och för vilka svensk punktskatt inte är erlagd eller som inte överensstämmer med tobakslagen, förordningen avseende tobaksskatt eller annat relevant regelverks bestämmelser.

I motion So359 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda S) begärs ett tillkännagivande om droger på nätet. Motionärerna anser att det, sedan trycket från en nationell narkotikasamordnare försvinner, finns en uppenbar risk för att det förebyggande arbetet minskar samtidigt som tillgången på narkotika ökar. Att stoppa droghandel över nätet är ett nödvändigt första steg i arbetet att minska tillgången till droger.

I motion So286 av Hans Wallmark (M), delvis, begärs ett tillkännagivande om behovet av en nationell strategi i fråga om näthandel med narkotika och steroider. Motionären anser att en sådan nationell hållning sedan bör förankras och förverkligas i en EU-strategi.

Tidigare behandling

En motion i SD:s alternativbudget med ett yrkande om att Tullverket skulle tillföras 80 miljoner kronor utöver vad regeringen föreslagit för 2011 behandlades av skatteutskottet i betänkande 2010/11:SkU1 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution. Utskottet uttalade följande i sitt ställningsstagande.

Utskottet har i sitt yttrande till finansutskottet (yttr. 2010/11:SkU2y) över regeringens förslag till ram för utgiftsområde 3 avvisat motionsförslag från ... Sverigedemokraterna om en högre utgiftsram och har därvid berört de förslag om högre anslag till ... Tullverket som låg till grund för förslagen om en högre ram.

— — —

När det gäller motionärernas förslag om en höjning av anslaget till Tullverket för undersökning av alla fordon och individer som anländer till, eller avser att resa från, Sverige var utskottet inte berett att överväga en sådan förändring och erinrade om att målet för utgiftsområdet uppnås genom att eftersträvade tull-, skatte- och avgiftsintäkter, liksom efterlevnaden av in- och utförelsestruktionerna, säkerställs rättssäkert och på ett för samhället ekonomiskt effektivt sätt samt på ett sätt som är kostnadseffektivt och enkelt för medborgare och företag.

Utskottet anser att regeringens förslag om anslag under utgiftsområde 3 är väl avvägt och har inget att invända mot de överväganden som ligger till grund för förslaget.

Motionen avstyrktes (s.y. SD) och riksdagen följde utskottet (rskr. 2010/11: 93 prot. 2010/11:31 och 34).

Utskottets ställningstagande

Ett av de prioriterade målen i strategin, under det första långsiktiga målet, är en effektiv brottsbekämpning av illegal handel. Utskottet delar bedömningen att den prioriterade satsningen mot all illegal handel med alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak bör fortsätta och att arbetet bör fokuseras på narkotikahandlingen men även inriktas på dopningsområdet samt illegal alkohol- och tobaksverksamhet. För att nå framgång behövs en nära samverkan mellan berörda myndigheter i landet och andra länder liksom ett aktivt deltagande i det internationella samarbetet. Utskottet erinrar om den nyligen beslutade lagen (prop. 2010/11:4 En effektivare narkotika- och dopningslagstiftning m.m. bet. 2010/11:SoU5, rskr. 2010/11:158) som träder i kraft den 1 april 2011 och som bl.a. ger polismän och tulltjänstemän rätt att omhänderta vissa substanser som kan antas komma att användas i missbrukssyfte. Socialutskottet noterar att skatteutskottet i samband med behandlingen av anslagen i budgeten för 2011, utgiftsområde 3, inte var berett att i anledning av ett motionsyrkande överväga en höjning av anslaget till Tullverket. Socialutskottet gör inte någon annan bedömning och avstyrker motion So6 (SD) yrkande 3. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motion So549 (M), varför den avstyrks.

Ett annat prioriterat mål är en effektiv brottsbekämpning av illegal försäljning via digitala medier. Utskottet anser att den illegala försäljningen via digitala medier utgör ett nytt hot och att ungdomar är särskilt exponerade. Utskottet delar därför regeringens bedömning att samverkan bör fördjupas när det gäller Internethandeln med narkotika, hälsofarliga varor och dopningsmedel liksom samverkan mellan berörda myndigheter för att förbättra bevakning, underrättelsearbete och analys av den illegala försäljningen. Utskottet förutsätter att regeringen följer utvecklingen noga. Riksdagen behöver inte ta något initiativ. Motionerna So286 (M), i denna del, och So359 (S) får anses åtminstone delvis tillgodosedda.

Långsiktigt mål 2: Barn ska skyddas mot skadliga effekter av alkohol, narkotika, dopning eller tobak

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om ett nationellt kunskapscentrum för alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador, samverkansmodeller, åtgärder för att minska våldet mot barn i familjer med missbruk och motioner om stöd till barn i missbruksfamiljer och skärpta reklamregler för tobaksprodukter.

Jämför reservationerna 5 (S, MP), 6 (V) och 7 (MP).

Propositionen

Regeringen anser att skador bland barn orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak aldrig kan accepteras. Insatser för att skydda barn mot eget och andras skadliga bruk av alkohol och tobak eller missbruk av narkotika och dopningsmedel utgör, enligt regeringen, grunden för det hälsofrämjande och förebyggande ANDT-arbetet.

Till det långsiktiga mål 2 finns tre prioriterade mål under strategiperioden.

Färre barn ska födas med skador orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak

Regeringen anser att arbetet med att minska risken att ett barn föds med skador på grund av att modern under graviditeten använder alkohol, narkotika, dopningspreparat eller tobak bör fortsätta.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- målsättningen vara att blivande föräldrar erbjuds information och vid behov rådgivning om ANDT:s skadeverkningar
- föräldrar med ett risk- eller missbruk få ändamålsenligt stöd eller vård för att undvika att barnet skadas
- vård och stöd förbättras till barn som föds med skador orsakade av ANDT och till deras föräldrar
- kunskapen öka om hur många barn som föds med skador orsakade av ANDT och om deras utvecklingsprognos.

Enligt regeringen är målsättningen att samtliga negativa effekter av ANDT på ofödda barn successivt ska minska. Stödjande och medvetandehöjande insatser till blivande föräldrar om ANDT:s effekter under graviditet och amning ska prioriteras. Det är vidare viktigt med stöd till utbildningsinsatser för läkare och barnmorskor. Stödet till gravida kvinnor med missbruk eller beroende behöver förstärkas, och det gäller framför allt långsiktigheten i planeringen. Insatser behöver inte bara göras under graviditeten utan också tiden efter det att barnet är fött. Gravida kvinnor med pågående missbruk ska få ett ändamålsenligt stöd och behandling för att bli drogfria.

Barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning ska erbjudas ändamålsenligt stöd

Enligt regeringen behöver medvetenheten öka när det gäller att barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning kan ha behov av särskilda stödåtgärder i de verksamheter som möter barnen och deras föräldrar. Både personal som möter barnen och personal som möter föräldrar med denna problematik måste ha kunskap om sina skyldigheter och om de olika stödsatser som finns.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- tillämpningen av de nya bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen följas och rutiner för personalens ansvar och befogenheter finnas i samtliga landsting
- det stöd som erbjuds barn som lever i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning utvecklas
- samverkan på lokal nivå förbättras mellan de yrkesgrupper och verksamheter som möter barn som far illa eller riskerar att fara illa till följd av andra eller eget risk- eller missbruk
- det på nationell nivå säkerställas att kommunernas förebyggande arbete kring barn i behov av särskilt stöd kontinuerligt kartläggs.

Den 1 januari 2010 infördes bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), förkortad HSL, och lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och fr.o.m. den 1 januari 2011 finns motsvarande bestämmelser i patientsäkerhetslagen (2010:659). Dessa bestämmelser innebär att hälso- och sjukvården särskilt ska beakta om barnets förälder eller annan vuxen som barnet bor tillsammans med har psykisk sjukdom/funktionsnedsättning eller har ett missbruk. Regeringen anser att ett nära samarbete bör skapas mellan vuxenpsykiatri, primärvård, barn- och ungdomspsykiatri, socialtjänst, skola och andra berörda aktörer.

Vidare krävs det enligt regeringen bättre sätt att identifiera och framför allt nå de barn och familjer som behöver stöd för att varje barn ska kunna få det stöd som han eller hon behöver utifrån sina behov och önskemål.

Regeringen påpekar att socialtjänsten har ett särskilt ansvar för att samverkan kommer till stånd såväl på en övergripande nivå som i enskilda ärenden när det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa. En skyldighet att samverka är också reglerad i HSL, skollagen (2010:800) och polislagen (1984:387).

Enligt regeringen bör arbetet för att främja samverkan på lokal nivå skärpas under strategiperioden. Det gäller samverkan mellan socialtjänst, primärvård, skola, idéburna organisationer, missbruks- och beroendevård, kriminalvård, polis m.fl. Vidare bör, enligt regeringen, det vägledande material om verksamma metoder³, som tagits fram av Socialstyrelsen och

³ Socialstyrelsen (2009). Barn och unga i familjer med missbruk – Vägledning för socialtjänsten och andra aktörer.

dåvarande Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS), spridas och användas av såväl socialtjänsten som andra aktörer som har till uppgift att ge stöd och vård till dessa barn och unga eller deras föräldrar.

Ökad kunskap om marknadsföring av alkohol och tobak via digitala medier samt marknadsföringens effekter på konsumtionen

Enligt regeringen sker marknadsföring av alkohol och tobak i allt större utsträckning via nya tekniker, t.ex. via digitala medier. En sammanställning av forskning som gjorts visar att det finns ett samband mellan exponering och ungas konsumtion.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- en kartläggning genomförs avseende omfattningen av alkohol- och tobaksmarknadsföring via digitala medier
- en kunskapssammanställning av internationell forskning genomförs
- metoder föreslås för löpande övervakning som kan användas av tillsynsmyndigheter för att snabbt kunna spåra och ingripa mot marknadsföring som strider mot gällande lagstiftning.

Regeringen konstaterar att metoderna för att marknadsföra alkohol- och tobaksprodukter har förändrats under det senaste decenniet och att den snabbaste ökningen av marknadsföringen sker i digitala medier. Regeringen påminner vidare om att EU:s hälsoministrar, på initiativ av det svenska ordförandeskapet, under 2009 antog rådsslutsatser om alkohol och hälsa. Slutsatserna uppmanar kommissionen att överväga ytterligare steg för att skydda barn och unga från marknadsföring av alkohol. Sverige har för avsikt att särskilt bevaka resultaten när kommissionen överlämnar sin rapport om genomförandet av EU:s alkoholstrategi 2012.

Motioner

I motion So423 av Mikael Oscarsson (KD) begärs ett tillkännagivande om ett nationellt kunskapscentrum för alkohol- och narkotikarelaterade foster-skador.

I följdmotion So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om samverkansmodeller. Motionärerna anser att sektorsgränserna, trots alla goda intentioner och regelverk, är starka och att det brister i samverkan och samordning. Det krävs bättre sätt att identifiera och framföra allt nå de barn och familjer som behöver stöd för att varje barn ska kunna få det stöd som han eller hon behöver. Regeringen har inte några särskilda förslag för att komma vidare. Motionärerna anser att det behövs en tydligare struktur för samverkan (mellan skola, socialtjänst, polis, barn- och ungdomspsykiatri, ungdomsmottagning) och att alla kommuner ska instifta en åtgärdsplan för ungdomar som drabbas av sociala eller psykiska

problem. Regeringen bör återkomma med ett förslag om hur samverkansmodeller kan införas. Ett likalydande yrkande finns i följdmotion So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 8.

I yrkande 9 i sistnämnda motion finns en begäran om ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag på konkreta åtgärder för att minska våldet mot barn i familjer med missbruk. Motionärerna anser att en ANDT-strategi bör innehålla särskilda insatser mot det våld som barn och unga, som lever i familjer med missbruk, kan bli utsatta för.

I motion So530 av Isak From och Helén Pettersson i Umeå (båda S) begärs ett tillkännagivande om barn i missbruksfamiljer. Motionärerna påpekar att stödgrupper för barn till missbrukande föräldrar vanligtvis ordnas i kommunal regi men att det också förekommer att ideella organisationer och kyrkan har stödgrupper. Motionärerna anser att det, oavsett vem som är huvudman, är viktigt att barnen får stöd och att det därför är angeläget att utveckla stödinsatser och rutiner för hur stödet ska se ut samt att prioritera resurser till förebyggande arbete.

I motion So340 av Elin Lundgren (S) begärs ett tillkännagivande om att alla kommuner ska ha skyldighet att tillhandahålla samtals- och stödgrupper för barn och unga som växer upp i familjer där de vuxna har en riskfylld alkoholkonsumtion.

I motion So397 av Andreas Carlson (KD) begärs ett tillkännagivande om nödvändigheten av att utreda vilka resurser i kommunerna som behövs för att rehabiliterande verksamhet riktad till barn till alkoholmissbrukande föräldrar ska genomföras på bästa sätt.

I motion So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) finns i yrkande 19 en begäran om ett tillkännagivande om skärpta reklamregler för tobaksprodukter.

Gällande rätt

Tobakslagen (1993:581) ändrades i juli 2005 (prop. 2004/05:118, 2004/04: SoU21, rskr. 260) och anpassades till de krav som ställs i WHO:s ramkonvention och EU:s regler kring tobaksreklam. Huvudregeln är att all tobaksreklam är förbjuden.

Av 14 § tobakslagen följer att en näringsidkare som marknadsför tobaksvaror till konsumenter inte får använda kommersiella annonser i

1. periodiska skrifter eller andra jämförbara skrifter på vilka tryckfrihetsförordningen är tillämplig,
2. ljudradio- eller tv-program eller tv-sändningar över satellit som omfattas av radio- och tv-lagen (2010:696), eller
3. andra överföringar eller tekniska upptagningar på vilka yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig.

Även annan marknadsföring av tobaksvaror till konsumenter än som avses i första stycket är förbjuden.

Detta gäller dock inte

1. i tryckta skrifter på vilka tryckfrihetsförordningen är tillämplig eller i överföringar eller tekniska upptagningar på vilka yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig,

2. marknadsföring som endast består i att tillhandahålla tobaksvaror för försäljning, eller

3. kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen som inte är påträngande, uppsökande eller manar till bruk av tobak.

Kommersiella meddelanden enligt andra stycket 3 ska i den omfattning det är möjligt placeras så att de inte är synliga från utsidan av försäljningsstället.

Enligt 19 § tobakslagen utövas den centrala tillsynen över att lagen följs, i fråga om marknadsföring, av Konsumentombudsmannen.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet framhålla att det aldrig är acceptabelt att barn skadas som en följd av bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak. Utskottet erinrar om att det svenska ordförandeskapet i EU under hösten 2009 lyfte fram bl.a. frågan om skydd av barn och unga mot alkoholskador.

Under det andra långsiktiga målet i ANDT-strategin finns det prioriterade målet att färre barn ska födas med skador orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak. Utskottet ser positivt på detta och noterar att målsättningen under strategiperioden bl.a. ska vara att blivande föräldrar erbjuds information och vid behov rådgivning om ANDT:s skadeverkningar samt att föräldrar med ett risk- eller missbruk ska få ändamålsenligt stöd. Vidare ska vård och stöd till barn som föds med skador orsakade av ANDT förbättras, liksom till deras föräldrar. Motion So423 (KD) får anses åtminstone delvis tillgodosedd.

Ett annat prioriterat mål är att barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning ska erbjudas ändamålsenligt stöd. Utskottet delar bedömningen att stödet som erbjuds barn som lever i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning bör utvecklas under strategiperioden och att det på nationell nivå bör säkerställas att kommunernas förebyggande arbete kring barn i behov av stöd kontinuerligt kartläggs. Utskottet vill därtill understryka vikten av att finna bättre sätt att identifiera och framför allt nå de barn och familjer som behöver stöd för att varje barn ska kunna få det stöd som han eller hon behöver utifrån sina behov och önskemål. Utskottet delar vidare bedömningen att arbetet för att främja samverkan mellan socialtjänst, primärvård, skola, idéburna organisationer, missbruks- och beroendevård, kriminalvård, polis m.fl. på bör skärpas. Mot bakgrund av det sagda får motionerna So4 (V) yrkandena 8 och 9, So5 (S) yrkande 2, So340 (S), So397 (KD) och So530 (S) anses åtminstone delvis tillgodosedda.

Ytterligare ett av de prioriterade målen är ökad kunskap om marknadsföring av alkohol och tobak via digitala medier samt marknadsföringens effekter på konsumtionen. Utskottet noterar att en kartläggning ska genomföras avseende omfattningen av bl.a. tobaksmarknadsföring via digitala medier under strategiperioden och att metoder föreslås för löpande övervakning som kan användas av tillsynsmyndigheter för att snabbt kunna spåra och ingripa mot marknadsföring som strider mot gällande lagstiftning. Utskottet erinrar slutligen om att tobakslagen ändrades den 1 juli 2005 och anpassades till de krav som ställs i WHO:s ramkonvention och EU:s regler kring tobaksreklam. Motion So283 (MP) yrkande 19 får anses tillgodosedd.

Långsiktigt mål 3: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska successivt minska

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om en självständig nationell antidopningsverksamhet, om vikten av förebyggande arbete mot narkotikamissbruk, om informationsinsatser för att sprida kunskap om risker med dopning, om att implementera WHO:s tobakskonvention, om förslag till ett antal enskilda åtgärder för att begränsa rökningen, om avskaffande av förbud mot servering i rökrum på restauranger, om att belysa frågan om hälsoeffekter av skattehöjning för snus och om nationella handlingsplaner för minskat alkoholbruk bland ungdomar.

Jämför reservationerna 8 (MP), 9 (S), 10 (MP), 11 (V), 12 (S, MP, V) och 13 (SD).

Propositionen

Insatser för att förhindra att någon börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak bör enligt regeringen få högre prioritet. Möjligheten att lyckas i det svåra arbetet att förändra beteenden och normer ökar om insatserna sker på flera olika områden och med aktörer i samverkan. Föräldrarna, skolan, fritidssektorn, socialtjänsten, polisen, idéburna organisationer, näringslivet m.fl. – alla spelar viktiga roller i det förebyggande arbetet.

Till det långsiktiga mål 3 finns fem prioriterade mål under strategiperioden.

Minska nyrekrytering till narkotika- och dopningsmissbruk

Regeringen påpekar att experimenterandet med narkotika och andra droger åter visar tendenser att öka bland unga och allt fler exponeras för droger av olika slag. Förstärkta insatser för att förhindra nyrekrytering bör därför ges hög prioritet.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- samordnade insatser som syftar till tidig upptäckt förstärkas på lokal nivå
- en fortsatt satsning görs på nätverket Krogar mot knark
- metoder utvecklas för att bättre kunna följa utvecklingen för särskilt utsatta grupper och i vissa geografiska områden
- metoder utvecklas för att bättre kunna följa utvecklingen och marknadsföringen av nya droger
- metoder utvecklas för att öka kunskapen och stärka samordningen för att motverka dopningsmissbruket i samhället.

Enligt regeringen finns det en ökad acceptans för hasch och marijuana i vissa ungdomsgrupper och bland unga vuxna, vilket visar att förstärkta förebyggande insatser behövs. Det behövs vidare ökad kunskap om särskilda riskgrupper och riskmiljöer för att kunna rikta insatser och följa effekterna av förebyggande och brottsbekämpande satsningar. Som i övrigt arbete krävs det ett samarbete mellan de olika leden i kedjan av polisingripande, kontakt med socialtjänst, öppenvård och föräldrar. Sådana samordnade insatser bör, enligt regeringen, förstärkas på lokal nivå.

Regeringen påpekar att kunskapen om dopning fortfarande är begränsad. Det står dock klart att användningen kan leda till allvarliga fysiska, psykiska och sociala problem samt att det är relativt enkelt att få tag på dopningsmedel. Metoder för prevention i gymmiljöer håller på att utvecklas, men i övrigt är preventions- och behandlingsforskningen inom dopningsområdet outvecklad.

Nätverket Prevention av dopning i Sverige (Prodis) har bildats för att utveckla och utvärdera en arbetsmodell för att förebygga användningen av anabola androgena steroider. Det är viktigt att detta nätverk för erfarenhets- och kompetensutbyte inom dopningsområdet bevaras. I framtiden behövs ett strukturerat samarbete mellan kommuner och län för att kunna utveckla en samverkansmodell och en gemensam utvärderingsmodell.

Utveckla metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter

Ett av etappmålen för tobakspolitiken är att barn och ungdomar som börjar röka eller snusa före 18 års ålder ska halveras fram t.o.m. 2014. För att målet ska kunna nås behöver därför det förebyggande arbetet bland barn och ungdomar prioriteras och arbetet bli mer målgruppsanpassat.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- metoder utvecklas som har effekt på barns och ungdomars vilja att börja använda tobak
- metoder utvecklas för tidigare insatser för dem som har börjat röka eller snusa
- arbetet med efterlevnaden av reglerna om rökfria miljöer utvecklas.

Enligt regeringen är tobaksbruket ett av de allvarligaste hoten mot folkhälsan. Det förebyggande och opinionsskapande arbetet mot tobak måste både vara målgruppsanpassat och bedrivas på bred front för att kunna påverka attityder och förändra beteenden.

Regeringen anför att ungdomar är den viktigaste målgruppen eftersom de allra flesta börjar röka i tonåren. Men även föräldrar och alla yrkesverksamma som finns runt ungdomar i vardagen bör i högre grad involveras i arbetet.

För att minska ungas exponering för tobaksbruk krävs rökfria miljöer och en bättre efterlevnad av tobakslagens förbud mot att sälja tobak till minderåriga, av förbudet mot marknadsföring av tobak och av bestämmelser om rökfria skolgårdar. Som regeringen tidigare konstaterat behöver tillsynen av tobakslagens efterlevnad skärpas, men även insatser för att påverka vuxnas värderingar och vanor är, enligt regeringen, väsentliga för att minska tobaksbruket bland unga.

Regeringen anser att de idéburna organisationernas opinionsskapande arbete för att nå framför allt ungdomar och att se till att reglerna om rökfria inomhusmiljöer efterlevs liksom tobaksfri arbetstid är en viktig del av de samlade insatserna inom området. Information om tobakens skadeverkningar ska utformas så att den når även dem som visat sig vara i riskzonen för att använda tobak, liksom dem som redan har börjat. Det förebyggande arbetet ska bygga på kunskapsbaserade metoder och innehålla såväl utbildning och information som tillgänglighetsbegränsande åtgärder.

Ökad användning av befintliga verksamma metoder för att skjuta upp alkoholdebuten och minska den skadliga alkoholkonsumtionen

Regeringen konstaterar att andelen alkoholkonsumenter bland elever i årskurs 9 har sjunkit sedan 2004 och att detsamma gäller för andelen som rapporterar intensivkonsumtion. Enligt regeringen finns i dag inom alkoholområdet relativt stor samstämmighet om vilka insatser som har effekt på minderårigas alkoholkonsumtion eller på unga vuxnas skadliga alkoholkonsumtion. Regeringen anser att det följande bör ske under strategiperioden:

- en fortsatt satsning för att minska langningen
- en fortsatt satsning för att ytterligare förbättra efterlevnaden av åldersgränser
- satsningar för att minska kopplingen mellan idrott och alkohol
- insatser för att öka kunskapen om vikten av en alkoholfri uppväxt.

Regeringen anser att befintliga effektiva metoder för att nå minderåriga och unga vuxna och påverka skadliga dryckesmönster bör ges ökad spridning. Det gäller t.ex. metoder för att upprätthålla åldersgränser och förhindra langning. Därtill behöver metoder utvecklas för att nå minderåriga och unga vuxna med hög konsumtion.

En av de viktigaste åtgärderna för att förhindra minderårigas drickande och höja debutåldern är, enligt regeringen, att bekämpa langningen. En undersökning av skolelevers drogvanor som Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) gjorde 2008 visar att det fortfarande är vanligast att det är äldre kamrater och syskon som langar. En arbetsmetod som polisen använder för att stoppa langningen och begränsa minderårigas alkoholdrickande i offentlig miljö är Kronobergsmodellen. Detta och liknande beprövade arbetssätt bör, enligt regeringen, ges ökad spridning.

Systembolaget bedriver, enligt regeringen, ett viktigt och framgångsrikt arbete för att förhindra försäljning till minderåriga. Det kan ske genom noggranna ålderskontroller men även informationskampanjer om vikten av att inte förse ungdomar med alkohol. Ett liknande arbete bedrivs i krogmiljö, bl.a. genom den utvärderade metoden ansvarsfull alkoholservice. Det är ett arbetssätt som syftar till att hindra alkoholservice till minderåriga på krogen. I detta arbete är näringsidkarnas egenkontroll en förutsättning för ett framgångsrikt arbete. Detta gäller även detaljhandelns försäljning av folköl.

Regeringen anser vidare att de ideburna organisationerna spelar en viktig opinionsbildande roll för att motverka alkoholkonsumtionen bland ungdomar. Regeringen välkomnar dock en bredare ansats eftersom flera undersökningar visar att ungdomar som idrottar och är aktiva inom olika idrottsrörelser inte dricker mindre än andra.

En viktig målgrupp i det alkoholförebyggande arbetet är, enligt regeringen, tonårsföräldrar. Genom sin roll som gränssättare och vuxna förebilder har föräldrar möjlighet att påverka sitt barns alkoholdebut och framtida konsumtionsmönster. Insatser behövs för att stärka föräldrarna i det förebyggande arbetet och för att öka kunskaperna om alkoholens hälsoeffekter och vikten av en alkoholfri uppväxt.

En hälsofrämjande skola

Regeringen anser att skolframgång och skoltrivsel är viktiga skyddsfaktorer för barns och ungdomars hälsa. Genom en hälsofrämjande skolutveckling kan skolorna arbeta långsiktigt med ANDT-prevention. Under strategiperioden bör grund- och gymnasieskolor få möjlighet att ta del av utbildningsinsatser för att stödja generell skolutveckling och utveckla undervisningen om alkohol, narkotika, dopning och tobak. Utbildningsinsatserna bör ta sin utgångspunkt i förebyggande åtgärder som bygger på forskning och beprövad erfarenhet.

Regeringen anser att det är viktigt att föräldrar liksom ideburna organisationer och näringsliv deltar och är engagerade i det förebyggande arbetet.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- samarbete och samverkan fördjupas mellan statliga myndigheter, kommuner, landsting och idéburna organisationer och antalet gemensamma verksamheter öka
- en fortsatt dialog föras mellan regeringen, myndigheter och idéburna organisationer
- en dialog med näringslivet påbörjas med syfte att stimulera till fler företagarinitiativ och förbättrad egenkontroll av gällande lagstiftning och frivilligkoder.

Motioner

I följdmotion So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) finns i yrkande 4 en begäran om ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör bereda frågan om en självständig nationell antidopningsverksamhet. Motionärerna anser att det inte räcker med att Nätverket Prevention av dopning i Sverige (Prodis) har bildats för att utveckla och utvärdera en arbetsmodell för att förebygga användningen av anabola androgena steroider. En självständig nationell antidopningsverksamhet bör ha till uppdrag att, förutom det uppdrag som dagens antidopningsverksamhet har, kontrollera och följa upp dopningsproblematiken inom flera områden, t.ex. inom motionsidrotten och inom gymverksamheten.

I motion Ju393 av Marie Granlund m.fl. (S) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om vikten av förebyggande arbete mot narkotikamissbruk. Enligt motionärerna är det viktigt att regeringen, efter det att Mobilisering mot narkotika lagts ned, återtar det nationella initiativet i det drogförebyggande arbetet.

I motion So379 av Nina Lundström (FP) begärs i yrkande 4 ett tillkännagivande om vikten av att utforma informationsinsatser för att sprida kunskap om risker med dopning, påföljder vid lagbrott och hälsoaspekter av dopning mot ljuset av den ökade tillgängligheten.

I följdmotion So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) begärs i yrkande 7 ett tillkännagivande om insatser mot tobak. Motionärerna anser att det i strategin nästan helt saknas effektiva förslag med förutsättning att kunna ha en betydande inverkan på tobaksbruket hos barn, ungdomar och vuxna och menar att WHO:s tobakskonvention kan tjäna som utgångspunkt för en genomgång av ytterligare insatser. Motionärerna anser att regeringen bör återkomma med konkreta förslag som kan minska tobaksbruket.

I följdmotion So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) begärs i yrkande 5 ett tillkännagivande om en strategi för att genomföra åtagandena i WHO-konventionen Framework Convention on Tobacco Control. Motionärerna anser att Sverige bör bli mer offensivt och en tydlig strategi behöver tas fram för att nå de mål som är uppsatta för 2014 och för målen i ramkonventionen om tobakskontroll som Sverige ratificerat. Det behövs ett tydligt

uppdrag, inte bara en ambition, som regeringen nu föreslår. En liknande begäran finns i en motion från allmänna motionstiden 2010, nämligen i motion So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 3.

I följdmotion So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) begärs i yrkande 6 ett tillkännagivande om att implementera WHO:s konvention om tobak i svensk lagstiftning. Motionärerna anser att regeringens strategi på tobaksområdet ligger långt ifrån de rekommendationer som finns i tobakskonventionen. Ett likalydande yrkande finns i en motion från allmänna motionstiden 2010, nämligen motion So585 av Eva Olofsson m.fl. (V).

I motion So232 av Hans Hoff (S) begärs ett tillkännagivande om att införa bilder som hälsovarning på cigarettpaket.

I motion So339 av Elin Lundgren (S) begärs ett tillkännagivande om att en översyn snarast behöver göras för att intensifiera insatserna mot passiv rökning.

I motion So479 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) begärs ett tillkännagivande om viss servering i restauranglokaler som inrättats för rökning. Enligt motionären bör förbudet mot servering i de särskilda rökrummen avskaffas. Om det anses nödvändigt kan gästen själv tillåtas ta med kaffe eller annan dryck till rökrummet.

I motion So532 av Mikael Cederbratt m.fl. (M) begärs ett tillkännagivande om hälsoeffekter av höjd snusskatt. Motionärerna anser att följden av snusskatt höjningar är att många rökare fortsätter att röka i stället för att växla till en mindre skadlig tobaksprodukt eftersom skatten är ett starkt styrdokument. Det är viktigt att frågan belyses ur ett hälsoperspektiv så att skattepolitiken inte motverkar målsättningarna inom folkhälspolitik.

I motion So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om att ett tobaksfritt samhälle ska vara ett prioriterat mål inom folkhälsoarbetet. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om det nationella och det regionala samordningsansvaret. Motionärerna anser att det bör finnas ett regelverk för hur samordningen av arbetet utifrån folkhälso målen och det praktiska folkhälsoarbetet ska ske på lokal, regional och nationell nivå. I yrkande 4 finns en begäran om ett tillkännagivande om förslag till åtgärder för att säkerställa rätten att bo utan rökintrång i bostaden. I yrkande 5 finns en begäran om ett tillkännagivande om förslag till fler rökfria områden i samhället. I yrkande 6 finns en begäran om ett tillkännagivande om förslag till åtgärder för att Sverige framgångsrikt ska fortsätta utvecklas mot det tobaksfria samhället. I yrkande 7 finns en begäran om ett tillkännagivande om att en normförändring vad avser bruk av tobak bör eftersträvas. I yrkande 10 begärs ett tillkännagivande om förslag till lagstiftning med målet att minimera nyrekryteringen till nikotinberoende. I yrkande 11 finns ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med förslag, med eller utan sanktioner, om begränsning av rökning på allmänna platser. I yrkande 13 finns ett tillkännagivande om att utreda ekonomiska incitament för att motivera kommuner att tillförsäkra att det finns rökfria bostäder. I yrkande 14 begärs ett tillkännagivande om

att utreda ett licensförfarande för tobaksförsäljning och försäljning av nikotinläkemedel. I yrkande 15 finns en begäran om ett tillkännagivande om s.k. dold försäljning. I yrkande 16 begärs ett tillkännagivande om bildinformation kring risker med tobaksrök på konsumentförpackningarna. Motionärerna anser att Sverige bör verka för att EU inför krav på bildinformation om riskerna på förpackningarna. I yrkande 18 begärs ett tillkännagivande om en åldergräns för att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror. Motionärerna anser att det, så länge det finns en vuxen i närheten som har huvudansvaret för försäljningen, inte är något problem men att en näringsidkare inte får uppdra åt någon som inte fyllt 18 år att ensam svara för försäljning av tobaksvaror till konsument.

I motion So380 av Nina Lundström (FP) begärs ett tillkännagivande om att reformera tobakslagen för att möjliggöra rökförbud i syfte att öka rököverkänsligas tillgänglighet till kollektivtrafik och offentliga miljöer.

I motion So319 av Solveig Zander (C) begärs ett tillkännagivande om att snarast medverka till att ta ett krafttag så att ungdomar slutar röka och aldrig börjar röka.

I följdmotion So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) begärs i yrkande 3 ett tillkännagivande om en nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar. Motionärerna anser att man vid utarbetandet av en handlingsplan bör pröva behovet av förändringar i lagstiftningen samtidigt som det utarbetas förslag när det gäller arbete med attityder. Reglerna för folkölsförsäljning bör skärpas genom licensplikt och kraftfulla åtgärder bör vidtas för att minska langningen av alkohol till unga. Vetenskapligt utvärderade föräldrastödsprogram, som Örebro preventionsprogram (ÖPP), bör spridas och implementeras i alla kommuner.

I följdmotion So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om en nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar. Motionärerna anser att alla skolor från och med högstadiet bör ges möjlighet att utföra alkohol- och drogtester på elever utan deras eller deras vårdnadshavares medgivande. Testerna måste kombineras med information om skadeverknin och stödinsatser till utsatta grupper.

I följdmotion So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om en nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar. Motionärerna anser att en handlingsplan bör omfatta såväl informationsinsatser som överväganden rörande lagstiftning kring exempelvis alkoholförsäljning och hur detta påverkar ungdomars situation. Samhället behöver också ta ytterligare steg för att förbättra ungdomars möjligheter till fritidssysselsättning och aktiviteter i drogfria miljöer.

Antidopning Sverige – En ny väg för arbetet mot dopning

Organisationsutredningen mot dopning, som lämnade sitt betänkande Antidopning Sverige – En ny väg för arbetet mot dopning (SOU 2011:10) i februari 2011, har haft i uppdrag att lämna förslag till utformning av den framtida nationella antidopningsverksamheten och undersöka möjligheterna att bilda en fristående nationell antidopningsorganisation, vilken staten och idrottens centrala organisation föreslås dela ansvaret för. Utredningen föreslår ett antal arbetsuppgifter inom idrotten för en sådan verksamhet samt även några arbetsuppgifter utanför idrotten. Betänkandet är ute på remiss med sluttid den 1 juni 2011.

Gällande rätt

Enligt 2 och 6 §§ tobakslagen råder rökförbud i restauranger och på andra serveringsställen, utom när servering sker utomhus. Det är dock möjligt att inrätta rökrum. Dessa får endast utgöra en mindre del av serveringsställets yta. Rummen ska vara belägna så att besökare inte måste passera genom dessa. Arbetstagare ska endast tillfälligtvis behöva vistas i rummen när rökning pågår. Servering eller annan liknande verksamhet får inte bedrivas i rummen när rökning pågår. Detta gäller dock inte en sådan verksamhet som har direkt samband med rummens funktion. Vidare får mat eller dryck inte föras med in i dessa rum.

Den 1 augusti 2010 infördes ett antal ändringar i tobakslagen (prop. 2009/10:207, bet. 2009/10:SoU25, rskr. 2009/10:344). Dessa syftar till en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns och en effektivare tillsyn. Bland annat har kraven skärpts på näringsidkare som bedriver försäljning av tobaksvaror genom att försäljning inte får påbörjas förrän en anmälan gjorts till kommunen och kommunen kan meddela försäljningsförbud vid allvarliga eller upprepade överträdelse av bestämmelserna i tobakslagen.

Nationella tobaksuppdraget

Statens folkhälsoinstitut har under åren 2008–2010 haft i uppdrag att genomföra särskilda åtgärder inom det tobaksförebyggande arbetet, Nationella tobaksuppdraget. De prioriterade områdena för satsningen har varit

- en särskild satsning på att förebygga tobaksbruk bland barn och ungdom
- en kraftsamling för att göra målgruppsanpassad tobaksavvänjning tillgänglig för alla
- en förstärkning av FHI:s tillsyn avseende tobakslagen och kompetens- och utbildningsinsatser för länsstyrelser och kommuner
- ett ökat stöd till frivilligorganisationer.

Uppdraget ska redovisas för regeringen den 31 mars 2011.

Rapporter m.m. från FHI

I december 2010 lämnade FHI rapporten *Tonåringar om tobak – Vanor kunskaper och attityder*. I rapporten redovisas resultaten av en enkätstudie som gjordes 2009 på ett riksrepresentativt, statistiskt slumpmässigt urval av ungdomar, och rapporten beskriver bl.a. ungas tobaksbruk i Sverige – nuläget och eventuella förändringar, ungas attityder till tobaksanvändning och ungas rökning på skolgårdar.

I januari 2011 publicerades *Nationell strategi för rökfria skolgårdar* som är tänkt att vara ett stöd för kommunledningar och skolledningar i arbetet för att öka efterlevnaden av bestämmelsen om en rökfri skolgård. Ett kompletterande fördjupande material, en kunskapssammanställning, kan väntas under våren 2011.

FHI utreder sedan 2009 frågan om varningsbilder på konsumentförpackningar. För närvarande står man inför en upphandling av en oberoende forskare i syfte att hämta in en kunskapssammanställning.

Rådsrekommendationer

År 2009 antog EU:s ministerråd en rådsrekommendation om rökfria miljöer. Rådsrekommendationen bygger på icke-bindande riktlinjer om exponering av tobaksrök, som har utvecklats inom ramen för ramkonventionen om tobakskontroll. Inriktningen av rekommendationen överensstämmer med den svenska tobakspolitiken och tobakslagen.

Tidigare behandling

En motion (M) med ett yrkande om snusskattens hälsoeffekter behandlades av utskottet senast i betänkande 2008/09:SoU17 *Folkhälsopolitik*. Skatteutskottet hade beretts tillfälle att yttra sig över motionen. I yttrandet (2008/09:SkU7y) uttalade skatteutskottet följande.

Från och med den 1 januari 2007 höjdes tobaksskatten på bl.a. snus till 246 kr per kg (prop. 2006/07:1, bet. 2006/07:FiU1, rskr. 2006/07:9). Höjningen innebar en fördubbling av den tidigare skatten på snus. Utskottet konstaterade att skatten på snus vid tiden för höjningen var oförändrad sedan den 1 augusti 1997. Den senaste höjningen av skatten på snus skedde den 1 januari 2008. Då höjdes skatten från 246 kr per kg till 336 kr per kilo (prop. 2007/08:11, bet. 2007/08:SkU17, rskr. 2007/08:89).

Vid behandlingen av regeringens förslag till ovan nämnda höjningar av tobaksskatten har utskottet förutsatt att regeringen följer upp effekterna av skattehöjningen på snus och återkommer till riksdagen om det skulle visa sig att konsumtionen styrs över från snus till de från hälsosynpunkt skadligare röktobaksprodukterna. Detta anfördes även vid behandlingen av budgetförslaget för 2008 där regeringens bedömning av kommande höjningar av tobaksskatten presenterades (yttr. 2007/08:SkU1y).

Utskottet, som anser att ensidiga skattehöjningar på snus möjligen skulle kunna få den effekten att konsumtionen av snus styrs över till rök tobaksprodukter, vidhåller sin tidigare bedömning och ser inte skäl för ett ändrat ställningstagande i frågan. Utskottet avstyrker för sin del bifall till motionen.

Socialutskottet uttalade i sitt ställningstagande att det delade skatteutskottets bedömning och förutsatte att regeringen skulle följa upp effekterna av skattehöjningarna på snus samt återkomma till riksdagen om det skulle visa sig att konsumtionen styrdes över från snus till de från hälsosynpunkt skadligare rök tobaksprodukterna. Socialutskottet avstyrkte motionen och riksdagen följde utskottet (prot. 2008/09:91 och 91). Därefter har ett likalydande yrkande behandlats förenklat i betänkande 2009/10:SoU17 Tobaksfrågor.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om att ett tobaksfritt samhälle ska vara ett prioriterat mål inom folkhälsoarbetet, förslag till åtgärder för att säkerställa rätten att bo utan ofrivilligt rökintrång i bostaden, förslag till fler rökfria områden i samhället, förslag till åtgärder för att Sverige framgångsrikt ska fortsätta att utvecklas mot det tobaksfria samhället och förslag med eller utan sanktioner om begränsning av rökning på allmänna platser. Behandling skedde senast i betänkande 2007/08:SoU11 En förnyad folkhälsopolitik. Utskottet anförde i sitt ställningstagande att man ansåg, mot bakgrund av det arbete som pågick på tobaksområdet samt genom de satsningar som aviserades i regeringens proposition, att yrkandena åtminstone i viss utsträckning fick anses tillgodosedda. Motionerna avstyrktes (res. MP) och riksdagen följde utskottet (rskr. 2007/08:226, prot. 2007/08:122 och 123). Därefter har yrkandena behandlats förenklat i betänkande 2009/10:SoU17 Tobaksfrågor.

Motionsyrkanden om det nationella och det regionala samordningsansvaret, om behovet av en strategi för att genomföra åtagandena i WHO:s tobakskonvention, om att en normförändring vad avser bruk av tobak bör eftersträvas och om förslag till lagstiftning med målet att minimera nyrekryteringen till nikotinberoende behandlades av utskottet senast i betänkande 2009/10:SoU25 Olovlig tobaksförsäljning, och avstyrktes (res. MP). Utskottet uttalade i sitt ställningstagande bl.a. följande.

Utskottet konstaterar att regeringen bedriver ett omfattande arbete på tobaksområdet, bl.a. har en samordningsfunktion inrättats i Regeringskansliet i syfte att samordna regeringens insatser och effektivisera myndighetsstyrningen inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken.

Vidare har regeringen nyligen beslutat om ett åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2010. Regeringen har som fokus att under 2010, inom ramen för 18 särskilt prioriterade områden, stärka och utveckla samverkan och samordningen inom ett antal delområden, t.ex. barn och unga i riskzonen.

Statens folkhälsoinstitut (FHI) har som sektorsansvarig myndighet nationellt samordningsansvar för det tobaksförebyggande arbetet och har även tillsynsansvar enligt tobakslagen. FHI har också i uppdrag att

genomföra den nationella tobaksstrategin. Strategin har tre prioriterade områden, bl.a. en särskild satsning på att förebygga tobaksbruk bland barn och ungdomar.

En effektiv kommunal tillsyn är enligt utskottet grundläggande för att uppnå en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns i tobakslagen. För att kommunerna ska kunna sköta sin tillsyn på ett effektivt sätt är det viktigt att FHI och länsstyrelserna ger kommunerna information, råd och stöd som håller hög kvalitet.

Vidare behandlades i nyss nämnda betänkande motionsyrkanden om att utreda ett licensförfarande för försäljning av tobaksvaror, dold försäljning, bildinformation kring risker med tobaksbruk på förpackningar och en åldersgräns för att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror. I fråga om ett tillståndssystem uttalade utskottet i sitt ställningstagande följande.

Återkommande undersökningar har visat att ungdomar under 18 år trots gällande lagstiftning har väldigt lätt att få tag i tobak och att de ungdomar som använder tobak dagligen eller nästan dagligen i stor utsträckning kan köpa sin egen tobak vid ett försäljningsställe.

Kravet på anmälan av försäljning av tobaksvaror är grundläggande för att kommunerna ska kunna utöva tillsyn. Utskottet ställer sig bakom förslaget att anmälningsplikten skärps genom att försäljning av tobaksvaror till konsumenter ska anmälas till kommunen innan försäljning får påbörjas.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att de lagändringar som nu föreslås, dvs. en skärpning av anmälningsplikten och därtill knuten straffsanktion vid utebliven anmälan, kommer att leda till en större benägenhet att anmäla.

I fråga om dold försäljning uttalade utskottet i sitt ställningstagande att riksdagen inte borde ta något initiativ och när det gällde frågan om att införa varningsbilder på förpackningar konstaterade utskottet att FHI utredde frågan och att utredningen planerades vara färdig hösten 2010.

När det slutligen gäller frågan om en åldersgräns för att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror uttalade utskottet följande i sitt ställningstagande.

Utskottet ställer sig bakom förslaget att det i tobakslagen ska införas en bestämmelse med innebörden att en näringsidkare ska ge personal som anlitas för att sälja tobaksvaror till konsumenter den information och det stöd som behövs för att följa tobakslagens bestämmelser samt anslutande föreskrifter. Det är enligt utskottet särskilt angeläget att unga anställda ges det stöd och den utbildning som behövs.

Utskottet noterar att regeringen kommer att följa genomslaget av de nya kraven på näringsidkarna och utvecklingen vad gäller minderårigas tillgång till tobak och om det skulle visa sig nödvändigt återkomma i frågan.

Utskottet avstyrkte samtliga yrkanden och riksdagen följde utskottet (rskr. 2009/10:344, prot. 2009/10:137 och 138).

Utskottets ställningstagande

Under det tredje långsiktiga målet finns ett strategiskt mål om att minska nyrekrytering till narkotika- och dopningsmissbruk. Utskottet noterar med tillfredsställelse att detta mål omfattar att förstärkta insatser för att förhindra nyrekrytering ska ges hög prioritet. Under strategiperioden ska bl.a. samordnade insatser som syftar till tidig upptäckt förstärkas på lokal nivå och metoder utvecklas för att öka kunskapen och stärka samordningen för att motverka dopningsmissbruket i samhället. Utskottet har fått veta att det nyligen lämnade betänkandet Antidopning Sverige – en ny väg för arbetet mot dopning (SOU 2011:10) ger förslag till arbetsuppgifter för en nationell antidopningsorganisation, såväl inom som utom idrottens område, och att betänkandet för närvarande remissbehandlas. Riksdagen bör inte ta något initiativ. Motionerna Ju393 (S) yrkande 1, So7 (MP) yrkande 4 och So379 (FP) yrkande 4 avstyrks.

Ett annat prioriterat mål är att utveckla metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter. Inledningsvis vill utskottet framhålla att tobaksbruket är ett av de allvarligaste hoten mot folkhälsan, och utskottet noterar att ett av etappmålen för tobakspolitiken är att antalet barn och ungdomar som börjar röka eller snusa före 18 års ålder ska halveras fram t.o.m. 2014. Utskottet delar därför regeringens uppfattning att det finns behov av att bl.a. utveckla metoder som har effekt på barns och ungdomars vilja att börja röka och att det i det arbetet är viktigt såväl att det finns rökfria miljöer som att förbudet mot att sälja tobak till minderåriga och mot marknadsföring av tobak liksom bestämmelserna om rökfria skolgårdar efterlevs. Utskottet noterar här Statens folkhälsoinstituts (FHI) arbete med den nationella strategin för rökfria skolgårdar som publicerades i januari 2011. Det är även viktigt att påverka vuxnas värderingar och vanor. Sedan den 1 augusti 2010 gäller ett antal lagändringar i tobakslagen som syftar till en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns och en effektivare tillsyn (prop. 2009/10:207, bet. 2009/10:SoU25, rskr. 2009/10:344). Utskottet påminner om att regeringen avsåg att följa genomslaget av de nya kraven på näringsidkarna och utvecklingen vad gäller minderårigas tillgång till tobak och, om det skulle visa sig nödvändigt, återkomma i frågan. Utskottet utgår också nu från att så sker. FHI:s uppdrag, Nationella tobaksuppdraget, kommer att redovisas den 31 mars 2011. Ett par av de prioriterade satsningarna där har varit en särskild satsning på att förebygga tobaksbruk bland barn och ungdom och en kraftsamling för att göra målgruppsanpassad tobaksavvänjning tillgänglig för alla. Vidare pågår ett arbete hos FHI med att utreda frågan om varningsbilder på förpackningarna. Slutligen kan utskottet konstatera att inriktningen i EU:s rådsrekommendationer om rökfria miljöer från 2009 överensstämmer med den svenska tobakspolitiken och tobakslagen. Med hänsyn till vad som nu sagts om pågående och planerade insatser får motionerna So4 (V) yrkande 6, So5 (S) yrkande 7, So7 (MP) yrkande 5, So232 (S), So283 yrkandena 1–7, 10, 11, 13–16 och 18, So319 (C), So339 (S), So380 (FP) och So585

(V) anses delvis tillgodosedda och avstyrks. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ när det gäller frågan om att avskaffa förbud mot servering i rökrum i restauranger. När det gäller frågan om att belysa hälsoeffekterna av höjd snusskatt vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning. Motionerna So479 (M) och So532 (M) avstyrks.

Ytterligare ett prioriterat mål under strategiperioden är ökad användning av befintliga verk samma metoder för att skjuta upp alkoholdebuten och minska den skadliga alkoholkonsumtionen. Barn och ungdomar är en av de viktigaste målgrupperna i det förebyggande arbetet, och det har i flera avseenden skett en positiv utveckling när det gäller minderårigas alkoholkonsumtion. Det är dock fortfarande oacceptabelt många minderåriga som dricker alkohol, framför allt i vissa ungdomsgrupper. Utskottet delar regeringens bedömning att det är viktigt att i det fortsatta arbetet rikta insatserna och upprätthålla en hög kvalitet i det arbete som görs. Utskottet anser att det är mycket viktigt att arbetet med att minska langningen och att förbättra efterlevnaden av åldersgränser fortsätter och att insatser görs för att öka kunskapen om vikten av en alkoholfri uppväxt. Utskottet vill också understryka betydelsen av att genom olika insatser stärka föräldrar i det förebyggande arbetet. När det gäller frågan om åldersgränser vid försäljning delar utskottet regeringens bedömning att Systembolaget gör ett viktigt och framgångsrikt arbete för att förhindra försäljning av alkoholdrycker till minderåriga, både genom noggranna ålderskontroller och genom informationskampanjer. Utskottet påminner vidare om att det av den nya alkohollagen (prop. 2009/10:125, bet. 2010/11:SoU4, rskr. 2010/11:36) sedan den 1 januari 2011 klart framgår att försäljning av folköl inte får påbörjas förrän anmälan till kommunen skett. Med hänsyn till de i strategin föreslagna mycket ambitiösa insatserna anser utskottet att riksdagen inte behöver ta initiativ till en nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar. Motionerna So4 (V) yrkande 2 och So5 (S) yrkande 3 avstyrks. Den inriktning som föreslås i motion So6 (SD) yrkande 1 ställer sig utskottet inte heller bakom. Motionen avstyrks.

Långsiktigt mål 4: Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om stöd åt personer som är beroende av nikotin och om studenthälsan.

Jämför reservationerna 14 (MP) och 15 (V).

Propositionen

Genom att tidigt upptäcka och ge stöd för att förändra skadliga och riskabla levnadsvanor kan samhället bidra till att förhindra att individer, familjer och andra närstående skadas, men också till en positiv ekonomisk, social och mer hälsoinriktad samhällsutveckling. Viktiga arenor för tidig upptäckt och rådgivning är hälso- och sjukvården, företagshälsovården, tandvården samt högskola och universitet.

Till det långsiktiga mål 4 finns fyra prioriterade mål under strategiperioden.

Hälso- och sjukvårdens arbete med att förebygga ANDT-relaterad ohälsa ska utvecklas

Regeringen anser att, trots att landstingen enligt hälso- och sjukvårdslagen har ett uttalat ansvar för att förebygga sjukdom, det förebyggande perspektivet inte har någon självklar ställning inom hälso- och sjukvården. Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- hälso- och sjukvården integrera det sjukdomsförebyggande perspektivet i det löpande arbetet, vilket ställer krav på åtgärder för att förebygga tobaksbruk och riskbruk av alkohol samt motverka missbruk av narkotika och dopningsmedel
- Socialstyrelsens nationella riktlinjer för det förebyggande arbetet inom områdena tobak och alkohol spridas och tillämpas i hälso- och sjukvården.

Enligt regeringen bör hälso- och sjukvården utveckla det sjukdomsförebyggande arbetet i enlighet med sitt lagstadgade ansvar. Inom ramen för den nationella cancerstrategin pågår ett arbete med att utveckla modeller för beställning och uppföljning av stöd för tobaksavvänjning som kan ingå i landstingen och regionernas ledningssystem. Det är, enligt regeringen, också viktigt att framhålla behovet av att utveckla tillgängligheten till och kvaliteten i åtgärder för rökavvänjning. Socialstyrelsens riktlinjer för det hälsofrämjande och förebyggande arbetet som innefattar områdena tobak och alkohol kan utgöra ett stöd i detta arbete.

Minskat riskbruk och intensivkonsumtion av alkohol bland studenter och bland unga vuxna med psykisk ohälsa

Regeringen förklarar att unga vuxna (18–25 år) har den högsta alkoholkonsumtionen och att närmare hälften av åldersgruppen studerar vid universitet och högskolor. Universitet och högskolor är därför en viktig arena för ANDT-insatser. Fortsatt nationellt stöd för kompetens- och metodutveckling är nödvändigt för att säkerställa ett långsiktigt arbete inom framför allt studenthälsan.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- en fortsatt satsning göras för att ge kompetensstöd till studenthälsomotagningar som erbjuder hälsovård till studenter
- ett samordnat stöd utvecklas för kompetens- och metodutveckling av studenthälsans ANDT-förebyggande arbete
- primärvården, psykiatrin samt studenthälsan i större utsträckning nå unga vuxna som har ett begynnande riskbruk.

Enligt regeringen visar studier att ungdomar som börjar studera vid universitet och högskolor ökar sin alkoholkonsumtion när de påbörjar sina studier. Ett område som uppmärksammats särskilt under senare år är den ökande psykiska ohälsan hos framför allt flickor. Statens folkhälsoinstitut har också visat att det finns ett starkt samband mellan psykisk ohälsa och hög alkoholkonsumtion och att detta samband är mest tydligt hos unga pojkar.

Regeringen anser att primärvården, psykiatrin och studenthälsan liksom sjukhusvården har unika möjligheter att fånga upp personer som har ett begynnande riskbruk av något slag. Kompetensen att tidigt identifiera och arbeta med personer som har ett begynnande riskbruk bör därför utvecklas på alla dessa arenor. En verksam metod är motiverande samtal. Detta arbets sätt bör, enligt regeringen, ges fortsatt spridning inom hälso- och sjukvården. Det påbörjade arbetet med att utveckla ett samordnat stöd för kompetens- och metodutveckling för studenthälsans ANDT-förebyggande arbete behöver fortsatt utvecklas.

Förutsättningarna för tandvården att arbeta med tobaksprevention bör öka

Enligt regeringen har tandvården en mycket fördelaktig utgångsposition för att arbeta med tobaksprevention. Under strategiperioden bör bättre förutsättningar ges för tandvården att arbeta med tobaksprevention bl.a. genom ökade utbildningsinsatser för tandvårdspersonal.

Förutsättningarna att i ett tidigt skede kunna uppmärksamma och åtgärda ANDT-problem i arbetslivet bör förbättras

Enligt regeringen kan företagshälsovården och arbetsplatserna aktivt bidra till att risk- och missbruksproblem av olika slag upptäcks tidigt och att stödjande insatser kommer till stånd. Företagshälsovården och de fackliga organisationernas stödjande roll är central.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- fler arbetsplatser anta och aktivt arbeta utifrån en ANDT-policy med riktlinjer för stöd och behandling för anställda med risk- och missbruksproblem och för en väl fungerande samverkan mellan arbetsgivare och fackliga företrädare
- ett fortsatt nationellt kompetensstöd ges för att vidmakthålla den s.k. riskbruksmodellen

- metoder för att tidigt upptäcka och förhindra alkohol- och narkotika-problem ges ökad spridning
- en dialog med berörda parter inledas för att identifiera arbetsplatsernas behov av stöd och utbildning i ANDT-frågor
- forskning initieras om kopplingen mellan användning av ANDT och sjukfrånvaro och olyckor på arbetsplatserna.

Motioner

I motion So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) begärs i yrkande 9 ett tillkännagivande om stöd åt personer som är beroende av nikotin och önskar bryta sitt beroende.

I följdmotion So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) begärs i yrkande 3 ett tillkännagivande om studenthälsan. Motionärerna anför att det inte finns någon närmare reglering av hur studenthälsovården ska fungera eller vilken omfattning den ska ha. Motionärerna anser att studenthälsovården behöver kartläggas och utredas i syfte att skapa tydliga regler för dess verksamhet. Detta är nödvändigt för att genomföra ANDT-insatser på varje lärosäte.

Utbildningsutskottets yttrande

Utskottet avgränsar sitt yttrande till att avse den del av strategin som tar sikte på ett minskat riskbruk och en minskad intensivkonsumtion av alkohol bland studenter och bland unga vuxna med psykisk ohälsa samt motion So4 yrkande 3. Utbildningsutskottet uttalar i sitt yttrande bl.a. följande (avvikande mening V).

När utskottet senast behandlade yrkanden om studenthälsovården våren 2010 anförde utskottet bl.a. följande (bet. 2009/10:UbU13 s. 30). Utskottet anser att studenthälsovården fyller en viktig funktion. Enligt 1 kap. 11 § högskoleförordningen (1993:100) ska högskolorna ansvara för att studenterna har tillgång till hälsovård, särskilt förebyggande hälsovård som har till ändamål att främja studenternas fysiska och psykiska hälsa. Högskoleverket har i en tematisk utvärdering bl.a. studerat högskolornas studenthälsovård (2007:24 R).

Högskoleverket genomför för närvarande en uppföljning av den tidigare utvärderingen av lärosätenas arbete med stöd till studenter avseende bl.a. studenthälsovård. Uppföljningen beräknas bli slutförd under 2011.

Utskottet vill i sammanhanget även erinra om att studenthälsovården ur ett studiesocialt perspektiv nyligen har utretts av den parlamentariskt sammansatta Studiesociala kommittén som avlämnade sitt betänkande Stärkt stöd för studier – tryggt, enkelt och flexibelt (SOU 2009:28) våren 2009. I de av kommitténs förslag som regeringen valt att lägga fram för utskottet har inga förslag om studenthälsovården förts fram (jämför prop. 2009/10:141, bet. 2009/10:UbU18 och prop. 2009/10:1 utg.omr. 15, bet. 2009/10:UbU2).

Utbildningsutskottet kan mot bakgrund av Högskoleverkets pågående uppföljning av studenthälsovården och av att frågan nyligen har varit föremål för utredning inte se att något uttalande från riksdagen är moti-

verat. Med hänvisning till vad som nu anförs anser utbildningsutskottet att socialutskottet bör tillstyrka proposition 2010/11:47 och avstyrka motion 2010/11:So4 yrkande 3.

Socialutskottets ställningstagande

Det fjärde långsiktiga målet handlar om att tidigt upptäcka och ge stöd för att förändra skadliga och riskabla levnadsvanor. Företagshälsovården och arbetsplatserna kan aktivt bidra till att risk- och missbruksproblem av olika slag upptäcks tidigt. Utskottet ser därför positivt på ett fortsatt nationellt kompetensstöd för att vidmakthålla den s.k. riskbruksmodellen.

Under det fjärde långsiktiga målet finns det prioriterade målet om att hälso- och sjukvårdens arbete med att förebygga ANDT-relaterad ohälsa ska utvecklas. Utskottet delar regeringens uppfattning att hälso- och sjukvården bör utveckla det sjukdomsförebyggande arbetet och påminner om att det inom ramen för den nationella cancerstrategin pågår ett arbete med att utveckla modeller för beställning och uppföljning av stöd till tobaksavvänjning. Även Socialstyrelsens riktlinjer för det hälsofrämjande och förebyggande arbetet innefattar bl.a. området tobak. Utskottet anser inte att ett tillkännagivande i enlighet med motion So283 (MP) yrkande 9 behövs och avstyrker denna.

När det gäller motionsyrkandet om kartläggning och utredning i syfte att skapa tydliga regler för studenthälsovården gör socialutskottet inte någon annan bedömning än utbildningsutskottet och avstyrker därför motion So4 (V) yrkande 3.

Långsiktigt mål 5: Personer med missbruk eller beroende ska ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om stöd till medberoende i behandlingen av människor med missbruk, om ANDT-frågor inom kriminalvården, missbrukarvård och ett kontrakt för livet, om behandling för opiatmissbrukare och om att inte tillåta sprututbyte.

Jämför reservation 16 (SD) och särskilt yttrande 1 (S).

Propositionen

Regeringen anser att en ökad tillgång till målgruppsanpassade insatser, en långsiktig satsning för en likvärdig vård av god kvalitet över hela landet och en vård där individens behov står i centrum är nödvändig om målen

för missbruks- och beroendevården ska uppnås med syfte att individen ska nå drogfrihet. Personer ska få en insats när motivationen finns och alla har rätt att bemötas med respekt.

Enligt regeringen avgörs kvaliteten av resultatet för brukaren. Med brukare avses här den person som är mottagare av en insats, men också hans eller hennes närstående inklusive barn. Därför anser regeringen att ett förstärkt brukarinflytande, både över egna insatser och på verksamhetsnivå, är viktiga förutsättningar för att uppnå en vård av god kvalitet.

Till det långsiktiga mål 5 finns tre prioriterade mål under strategiperioden.

Tillgång till kunskapsbaserade vård- och stödinsatser ska öka

Enligt regeringen utgör vård och behandling samt rehabiliteringsinsatser grunden när det gäller att hjälpa personer med missbruksproblem. Befintlig kunskap måste omsättas i praktiken men även kunskapsutveckling och förstärkt brukarinflytande är viktiga förutsättningar för en missbruks- och beroendevård av hög kvalitet som är anpassad till olika behov.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- en fortsatt satsning på kunskaps- och metodutveckling prioriteras samt kompetenskraven för personal inom missbruks- och beroendevården preciseras
- ökad prioritet ges till att säkerställa att vård erbjuds till dem som har svårt att få sina vårdbehov tillgodosedda – det gäller t.ex. personer med samsjuklighet
- stöd och vårdinsatser vidareutvecklas som är särskilt anpassade för kvinnor
- former utvecklas för att tillvarata brukarnas erfarenheter.

Regeringen anser att vård och behandling samt rehabiliteringsinsatser utgör grunden när det gäller att hjälpa personer med missbruksproblem. Befintlig kunskap måste omsättas i praktiken men även kunskapsutveckling och förstärkt brukarinflytande är viktiga förutsättningar för en missbruks- och beroendevård av hög kvalitet som är anpassad till olika behov.

Brukarnas erfarenheter ger, enligt regeringen, viktig kunskap vid utveckling av vården. Genom att t.ex. inrätta brukarråd för att diskutera angelägna utvecklingsfrågor eller genomföra brukarrevisioner för att genomlysna olika verksamheter utifrån brukarnas perspektiv, kan denna kunskap tas till vara. Det behövs mer kunskap inom professionen och ledningen för att utveckla detta område.

En tydligare och mer ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan huvudmännen för missbruks- och beroendevården ska uppnås

Enligt regeringen bör huvudmännens ansvar tydliggöras och hälso- och sjukvårdens, socialtjänstens och andra aktörers insatser bör samordnas utifrån individens behov.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för hälso- och sjukvård och socialtjänst länkas samman
- en ökad samverkan mellan samtliga länkar i vårdkedjan komma till stånd.

Regeringen har tillsatt en utredning för att se över hela missbruks- och beroendevården. Missbruksutredningen (S 2008:04) ska överväga förändringar i lagstiftningen och ansvarsfördelningen mellan de båda huvudmännen för att säkerställa att personer med missbruk eller beroende får de insatser som han eller hon behöver. I uppdraget ingår att se över socialtjänstens, Statens institutionsstyrelses, hälso- och sjukvårdens och Kriminalvårdens verksamheter på området.

En aktör som, enligt regeringen, har betydelse för missbruks- och beroendevården är Kriminalvården. Kriminalvårdens ansvar är att i samverkan med andra myndigheter, utan att sätta den intagnes eget ansvar åt sidan, aktivt verka för att den intagnes behov identifieras och, så långt det är möjligt, tillgodoses. I Kriminalvårdens ansvar ingår att förmedla och stödja kontakter mellan de intagna och berörda myndigheter. Däremot är Kriminalvårdens ansvar för att tillgodose de intagnas behov av stöd- och vårdinsatser begränsat av normaliseringsprincipen. Därför behöver samverkan med framför allt socialtjänsten, hälso- och sjukvård, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan ytterligare stärkas under den kommande strategiperioden.

Regionala och lokala skillnader i kvalitet, tillgänglighet och resultat ska minska

Enligt regeringen är en väl fungerande tillsyn och tillgång till öppna jämförelser viktiga verktyg för en likvärdig missbruks- och beroendevård i hela landet.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen

- insatser för att få till stånd en väl fungerande tillsyn prioriteras
- arbetet med att utveckla öppna jämförelser inom missbruks- och beroendevården slutföras för att främja kvalitetsutveckling och öka möjligheten till vård på lika villkor.

Missbruksutredningen (S 2008:04)

I uppdraget ingår bl.a. att

- se över bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård när det gäller missbruks- och beroendevård samt lämna förslag till de för-

ändringar som bedöms nödvändiga för att anpassa lagstiftningen till utvecklingen inom området. Målet ska vara en kunskapsbaserad missbruks- och beroendevård utifrån den enskildes behov

- ta ställning till hur kommunernas och landstingens ansvar för missbruks- och beroendevården kan tydliggöras
- överväga eventuella behov av förändringar i lagstiftningen och ansvarsfördelningen mellan de båda huvudmännen för att säkerställa att personer med missbruk eller beroende får de insatser som de behöver.

Av direktiven (2008:48 och 2010:120) framgår vidare att det i översynen ska ingå att belysa kriminalvårdens roll och möjlighet att i samverkan med huvudmännen inom missbruks- och beroendevården kunna stärka samarbetet för att klienterna ska erbjudas en adekvat behandling.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 april 2011.

Missbruksvård

Under åren 2005–2009 hade Statens institutionsstyrelse (Sis) ett regeringsuppdrag att ge socialnämnden ekonomiskt stöd för viss missbruksvård. Syftet var att förstärka missbrukarvården och skapa bättre förutsättningar för fler kvalificerade och långsiktiga vårdinsatser. Denna satsning, Ett kontrakt för livet, innebar att klienten, socialtjänsten och Sis gemensamt skrev ett kontrakt om hur vården skulle se ut. I utbyte mot garanterade eftervårdsinsatser fick kommunerna rabatt på den vårdtid klienten prövade i öppnare former. Ett kontrakt för livet förlängdes under 2009 genom beslut i december 2008. Regeringen avsatte slutligen 30 miljoner kronor för satsningen 2009; därefter har det inte satsats några medel. Av förordet till den rapport från 2008 som utgör satsningens slutrapport framgår följande.

Satsningen har haft positiva effekter i form av förbättrad samverkan mellan klienter, socialtjänst och SiS. Det nära samarbetet har bidragit till en positivare syn på LVM-vården. Det totala antalet intagna på LVM-hem har ökat med en fjärdedel och fler akutplacerade har blivit kvar för fortsatt vård än vad som varit fallet åren innan denna satsning. Det ekonomiska stödet har medfört att fler klienter än tidigare har fått ta del av strukturerad eftervård. Vårdkostnaderna har inte ökat som följd av satsningen.

I proposition 2010/11:1 utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg anför regeringen följande på s. 179.

Sedan Socialstyrelsen publicerade nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevården 2007 har flera aktiviteter genomförts för att stödja kommuner och landsting att implementera dessa i sin verksamhet. I april 2008 ingick regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting en första överenskommelse om stöd till implementering av riktlinjerna samt stöd till utveckling av en mer långsiktig struktur för kunskapsförsörjning. Utvecklingsarbetet har fått namnet Kunskap till Praktik. Överenskommelser om fortsatt utvecklingsarbete ingicks för 2009 och 2010. För detta ändamål har regeringen avsatte ca 30 miljoner kronor årligen. I september 2009 deltog alla landsting tillsammans med kommunalförbund i utvecklingsarbetet och närmare 150 kommuner hade tillsam-

mans med hälso- och sjukvården startat, eller var på väg att starta, ett utvecklingsarbete med hjälp av det kvalificerade stöd på länsnivå som Kunskap till Praktik bygger upp. En utvärdering är kopplad till utvecklingsarbetet och en slutrapport kommer att lämnas i mars 2012.

Sedan 2009 presenteras öppna jämförelser av kvaliteten inom missbruks- och beroendevården på Socialstyrelsens webbplats. Här finns uppgifter om bl.a. i vilken utsträckning kommunerna eller landstingen erbjuder olika öppenvårdsinsatser, möjligheter för klienter att få vård inom rimlig tid, i vilken utsträckning de samarbetar med andra aktörer samt möjligheten att hitta information om kommunernas missbruksvård.

Motioner

I motion So395 av Hannah Bergstedt och Karin Åström (båda S) begärs ett tillkännagivande om behovet av att inkludera hjälp och stöd till medberoende i behandlingen av människor i missbruk.

I följdmotion So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om ANDT-frågor inom kriminalvården. Motionärerna anser att svensk kriminalvårdspolitik ska präglas av en drogfri miljö. För att komma till rätta med droganvändning i fängelser bör kroppsbesiktningar användas i större utsträckning än i dag och obligatorisk övervakning bör införas för olika former av besök. Kroppsbesiktningar, drogtester och narkotikahundar är effektiva metoder att komma till rätta med insmuggling av narkotika på anstalterna. För att komma till rätta med avvikelser från behandlingshem bör kontraktsvård inte gälla förrän den intagne avtjänat sin strafftid.

I motion Ju368 av Anders Ygeman (S), som överlämnats i samband med justitieutskottets yttrande, begärs ett tillkännagivande om behovet av drogfria fängelser. Motionären anser att varje fängelse bör ha en drogfri avdelning där metadonbehandling och uppmuntran till ett drogfritt liv ges av kunnig personal.

I motion Ju393 av Marie Granlund m.fl. (S) begärs i yrkande 4 ett tillkännagivande om missbrukarvård och projektet Ett kontrakt för livet. Motionärerna vill uppmana regeringen att klargöra om vårdformen Ett kontrakt för livet ska få fortsätta.

I motion So453 av Hillevi Larsson (S) begärs ett tillkännagivande om metadon- och Subutexbehandling för heroinmissbrukare. Enligt motionären behövs det fler behandlingsplatser för metadonprogram och kortare väntetider.

I motion So454 av Hillevi Larsson (S) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om former för rehabilitering av de missbrukare som inte längre har tillgång till sin drog och därmed kommer att behöva behandling under en övergångsperiod, som en väg tillbaka till ett fullvärdigt drogfritt liv.

I motion So313 av Cecilia Magnusson (M) begärs ett tillkännagivande om att inte tillåta sprututbyte för narkomaner.

I motion So603 av Karin Nilsson (C) begärs ett tillkännagivande om behovet av en översyn av regelverket för läkemedelshantering för patienter som ingår i opiatprogrammet enligt SOSFS 2009:27 för att få en tryggare och säkrare situation för såväl patienter som behandlande personal. Motionären anser att en vårdinrättning som uppfyller lagstiftningen enligt Socialstyrelsens tillsyn, som har en medicinskt legitimerad sjuksköterska och dessutom en läkare knuten till verksamheten, bör kunna tilldelas dispens att administrera läkemedlen på ett effektivare och säkrare sätt. Den medicinskt ansvariga sjuksköterskan på vårdinrättningen bör tillåtas att själv hämta läkemedlet på närmaste apotek eller vårdcentral i stället för att sjuksköterskan måste resa tillsammans med en eller flera vårdtagare till en vårdcentral för att hämta ut deras läkemedel.

I motion Ju204 av Lars-Axel Nordell (KD), som överlämnats i samband med justitieutskottets yttrande, begärs ett tillkännagivande om betalningsansvaret för placeringen av villkorligt frigivna missbrukare på behandlingshem. Enligt motionären bör betalningsansvar för sådana placeringar åvila staten och inte kommunen.

Justitieutskottets yttrande

Justitieutskottet avgränsar sitt yttrande, i denna del, till att avse den del av strategin som tar sikte på kriminalvårdsfrågor samt motion So6 yrkande 2 (SD) och motionerna Ju204 (KD) och Ju368 (S) vilka överlämnades till socialutskottet i samband med yttrande 2010/11:JuU5y. Justitieutskottet uttalar i sitt yttrande i denna del bl.a. följande (avvikande mening SD).

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2011 (prop. 2010/11:1, utg.omr. 4 s. 30) att missbruk av alkohol och droger måste identifieras och bekämpas. För att Kriminalvårdens åtgärder ska kunna bidra till en förändring hos enskilda klienter, med målet att de ska leva ett drogfritt liv, kan alkohol och droger inte tolereras under verkställigheten. Regeringen anser att det är angeläget att samverkan mellan kriminalvården, socialtjänsten och psykiatrin utvecklas och stärks för att nå resultat i kampen mot missbruket. Det räcker inte med ambitiösa behandlingsinsatser och verkningsfulla kontrollåtgärder. Det måste också finnas en realistisk plan för utslussningen i samhället. I detta sammanhang bör ett ökat inslag av privata vårdgivare övervägas, anför regeringen.

— — —

Motion Ju204 tar upp frågan om betalningsansvaret när det gäller placeringar av villkorligt frigivna missbrukare på behandlingshem. Utskottet konstaterar att Missbruksutredningen ska överväga förändringar i lagstiftningen och ansvarsfördelningen mellan de båda huvudmännen för att säkerställa att personer med missbruk eller beroende får de insatser som de behöver. Av direktiven för utredningen framgår bl.a. att den behandling som ges inom ramen för kriminalvården inte kan ses isolerat. För att förhindra återfall i såväl missbruk som brott och för att underlätta klientens återanpassning i samhället har han eller hon ofta behov av omfattande stöd- och hjälpinsatser – inte sällan missbruks- och beroendevård – också efter det att kriminalvården upphört. Enligt utredningen är det därför nödvändigt med samverkan för att åstadkomma fungerande vårdkedjor för missbrukare, allt i enlighet med

normaliseringsprincipen. Kriminalvårdens roll och möjlighet att i samverkan med huvudmännen inom missbruks- och beroendevården kunna stärka samarbetet för att klienterna ska erbjudas och slutföra en adekvat behandling bör belysas.

Utskottet anser inte att utredningen och den efterföljande beredningen bör föregripas varför något initiativ inte bör tas med anledning av motionen. Socialutskottet bör avstyrka motionen.

I motion Ju368 påtalas behovet av drogfria fängelser. Utskottet konstaterar att det pågår ett arbete för att rehabilitera narkotikamissbrukare inom kriminalvården. Utskottet noterar bl.a. att läkemedelsbaserad rehabilitering av opiatberoende för närvarande erbjuds i tre av Kriminalvårdens sex regioner. Utskottet anser inte att något tillkännagivande är nödvändigt med anledning av motionen. Socialutskottet bör avstyrka motionen.

I motion So6 yrkande 2 föreslås det att man för att minska droganvändningen i kriminalvårdsanstalter ska använda kroppsbesiktning i större utsträckning än i dag och att obligatorisk övervakning ska gälla för olika former av besök. Vidare föreslår man att kontraktsvård med hjälp av socialtjänsten, kriminalvården och Försäkringskassan ska erbjudas först efter strafftidens slut. Utskottet konstaterar, vad gäller besök hos en intagen, att möjligheten till övervakade besök kommer att utökas med den nya fängelselagen som träder i kraft inom kort. Genom fängelselagen (7 kap. 2 § första stycket 2) ges Kriminalvården möjlighet att under vissa omständigheter kontrollera ett besök genom att besöket sker i ett särskilt inrett besöksrum som omöjliggör att föremål överlämnas. En sådan kontroll kan t.ex. ske genom att den intagne och besökaren hålls fysiskt åtskilda från varandra av en glasruta.

Utskottet är inte berett att föreslå att obligatorisk övervakning av besök ska införas, att kroppsbesiktning ska användas i större utsträckning än vad som nu är fallet eller att bestämmelserna om kontraktsvård ska ändras. Socialutskottet bör avstyrka motion So6 yrkande 2.

Socialutskottets ställningstagande

Under det femte långsiktiga målet finns ett strategiskt mål om att tillgången till kunskapsbaserade vård- och stödinsatser ska öka. Utskottet delar regeringens uppfattning att ett förstärkt brukarinflytande, dvs. inflytande för mottagaren av insatsen samt hans eller hennes närstående, är en viktig förutsättning för att uppnå en vård av god kvalitet. Utskottet ser därför positivt på regeringens avsikt att inrätta brukarråd för att genomlysa olika verksamheter utifrån brukarnas perspektiv. Motion So395 (S) får anses åtminstone delvis tillgodosedd och avstyrks.

När det gäller det prioriterade målet om att en tydligare och mer ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan huvudmännen för missbruks- och beroendevården ska uppnås noterar utskottet inledningsvis den pågående Missbruksutredningen (S 2008:04), som har till uppgift att bl.a. se över socialtjänstens, Statens institutionsstyrelses, hälso- och sjukvårdens och Kriminalvårdens verksamheter och att överväga eventuella behov av förändringar i lagstiftningen och ansvarsfördelningen mellan de olika huvudmännen. I uppdraget ingår således att belysa Kriminalvårdens roll och möjlighet till samverkan med huvudmännen inom missbruks- och beroendevården för att klienterna ska kunna erbjudas adekvat behandling. Justitie-

utskottet har i sitt yttrande redogjort för de rehabiliteringsinsatser som görs inom Kriminalvården, vilka bestämmelser som gäller för intagnas besök i fråga om övervakning, under vilka förutsättningar som kroppsbesiktning kan ske samt bestämmelserna som reglerar påföljden kontraktsvård. Socialutskottet delar justitieutskottets bedömning. Motionerna Ju204 (KD), Ju368 (S) och So6 (SD) yrkande 2 avstyrks.

Utskottet utgår från att de positiva erfarenheterna från satsningen Ett kontrakt för livet kommer att kunna utnyttjas i missbruksvården. Socialstyrelsens nationella riktlinjer implementeras sedan 2008 i landsting och kommuner, och öppna jämförelser av kvaliteten inom missbruks- och beroendevården finns sedan 2009 tillgängliga på Socialstyrelsens webbplats med uppgifter om bl.a. i vilken utsträckning kommunerna eller landstingen erbjuder olika vårdinsatser och möjligheterna för klienter att få vård inom rimlig tid. Beredningen av Missbruksutredningen (S 2008:04) bör inte föregripas. Motionerna Ju393 (S) yrkande 4, So453 (S) och So454 (S) yrkande 2 avstyrks.

Utskottet anser inte att det finns skäl att upphäva lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler och motion So313 (M) avstyrks.

Det som tas upp i motion So603 (C) finns reglerat i Socialstyrelsens författningssamling. Riksdagen bör inte ta något initiativ och motionen avstyrks.

Långsiktigt mål 6: Antalet döda och skadade på grund av sitt eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager, med bifall till motion So5 (S) yrkande 5 som sin mening vad utskottet anför om att regeringen ska återkomma med ett förslag som kriminaliserar eftersupning. Riksdagen avslår motioner om åtgärder för att minska våldet mot och öka skyddet för missbrukande kvinnor, om alkohol och om behovet av att öka socialtjänstens kontakt med personer som misstänks eller dömts för rattfylleri.

Jämför reservationerna 17 (V) och 18 (S, MP, V).

Propositionen

Regeringen påpekar att skadligt bruk och missbruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak bidrar till en stor del av den förtida dödligheten och skador i Sverige. Unga är särskilt drabbade. Det står också för en oacceptabelt stor del av den totala sjukdomsburden och har en stark kopp-

ling till kriminalitet och våld. Att minska antalet döda och skadade på grund av eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak är, enligt regeringen, ett självklart långsiktigt mål för ANDT-politiken.

Det finns, enligt regeringen, ett välbelagt samband mellan alkohol, narkotika och dopningsanvändningens omfattning och förekomsten av våld och olyckor. Vanliga brottskategorier som är särskilt relevanta ur alkohol- och narkotikasynpunkt är misshandel och rattfylleri efter alkohol- eller narkotikaintag. Vid ca 15 % av dödsolyckorna på vägarna är alkoholpåverkade motorfordonsförare involverade. Förare som är påverkade av narkotika, dopningspreparat eller läkemedel är ett växande problem i trafiken.

För att uppnå det långsiktiga målet krävs en fortsatt prioritering av insatser för att minska missbruket och AND-relaterat våld i offentliga miljöer. Även AND-relaterat våld inom familjen behöver ges ökad uppmärksamhet.

Skadeverkningar på grund av ANDT drabbar inte bara användaren utan även hans eller hennes familj och omgivning. Skadebegreppet omfattar inte bara sjukdomar utan även övriga skador där ANDT-bruk är en bidragande eller underliggande faktor.

Till det långsiktiga mål 6 finns fyra prioriterade mål under strategiperioden.

Antalet döda och skadade i trafiken på grund av alkohol och andra droger ska minska

För att motverka rattfylleri krävs en bred uppsättning åtgärder, såsom en genomtänkt strategi för ett högt antal alkohol- och drogkontroller av god kvalitet, samordnade informationsinsatser, fortsatt stegvis införande av krav på alkollås för rattfyllerister och i förebyggande syfte samt åtgärder för att förebygga, upptäcka och utreda rattfylleribrott.

Det behövs, enligt regeringen, en tillförlitlig och över tid jämförbar statistik som grund för att kunna bedöma vilka åtgärder som bör sättas in. Kunskapen om rattfylleriets omfattning och framför allt förarens användning av narkotika, inklusive läkemedel, behöver förbättras. Det gäller både generellt och i samband med olyckor.

Enligt regeringen krävs också en fortsatt satsning för att upptäcka och erbjuda stöd eller behandling till påverkade förare. Strukturer för samverkan mellan myndigheter såsom polismyndighet, kommuner, beroendevård, länsstyrelse och Trafikverket, i enlighet med metoden Samverkan mot alkohol och droger i trafiken (Smadit) eller liknande metod, bör fortsatt utvecklas.

Användningen av alkollås bör öka under strategiperioden. Regeringen har infört krav på statliga myndigheter att införa alkollås i sina fordon. Många andra arbetsgivare har på frivillig väg installerat alkollås i sina fordon. Denna utveckling bör stödjas liksom att de arbetsgivare som installerar alkollås i sina fordon har en policy för att hantera detta.

Antalet döda och skadade på grund av alkohol-, narkotika- och dopningsrelaterat våld ska minska

Enligt regeringen finns det en tydlig koppling mellan påverkan av alkohol, narkotika, dopningsmedel och våldsbrott. Påverkan av alkohol, tillsammans med andra omständigheter, kan också leda till utsatthet för brott. Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- kunskapen om det alkohol-, narkotika- och dopningsrelaterade våldets omfattning och karaktär öka
- kunskapsbaserade arbetsmetoder för att minska den alkohol-, narkotika- och dopningsrelaterade våldsbrottsligheten ges ökad spridning.

Dödligheten bland ungdomar och unga vuxna på grund av alkoholförgifningar och experimenterande med droger ska minska

Enligt regeringen finns det behov av fördjupad kunskap och snabba analyser för att bättre kunna följa utvecklingen och vidta åtgärder för att minska ungas dödlighet på grund av alkohol, narkotika, dopning och tobak. Särskild uppmärksamhet bör ges till insatser för att minska ungas dödlighet på grund av alkohol, narkotika och dopning.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- kunskapen om bakomliggande orsaker till akuta dödsfall öka
- rutiner för samverkan mellan akutvård och missbruks- och beroendevård förbättras.

Medvetenheten i hela befolkningen om ANDT-användningens effekter på hälsan bör öka

Enligt regeringen är insatser riktade till hela befolkningen nödvändiga för att öka kunskapen om alkoholens, narkotikans, dopningens och tobakens effekter på hälsan, för att minska dessa ämnens skadeverkningar och för att upprätthålla stödet för befintlig lagstiftning. Under strategiperioden bör nya forskningsresultat om alkoholens, narkotikans, dopningens och tobakens hälsoeffekter kommuniceras till befolkningen.

Brå rapport 2010:18

Genom regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39, bet. 2007/08:JuSoU1, rskr. 2007/08:167) fick Socialstyrelsen i uppdrag att sammanställa och sprida befintlig kunskap hos verksamma inom missbruks- och beroendevården om våldsutsatthet bland kvinnor med missbruk för att öka kunskapen om kvinnors specifika behov liksom om behandlingsformer som motsvarar dessa.

Brå har fått regeringens uppdrag att följa upp och utvärdera handlingsplanen. Av Brås slutrapport 2010:18 som lämnades i december 2010 framgår bl.a. följande om Socialstyrelsens nämnda uppdrag (s. 59–60).

För att få en bättre bild av utsattheten för våld bland missbrukande kvinnor har Socialstyrelsen gett forskare vid Umeå universitet i uppdrag att gå igenom så kallade ASI-utredningar (Addiction Severity Index) av 4 290 kvinnor med missbruksproblem och specialstudera frågorna som rör fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Studien visar att tre fjärdedelar av de intervjuade kvinnorna någon gång i livet blivit utsatta för någon av de tre typerna av misshandel. Omkring 70 procent har blivit utsatta för psykisk misshandel, mer än 50 procent för fysisk misshandel och nästan en tredjedel för sexuell misshandel. Vanligast är att kvinnorna blivit utsatta för flera olika typer av misshandel.

De kvinnor i ASI-databasen som uppger att de blivit utsatta för våld är yngre jämfört med de kvinnor som inte blivit utsatta. Dessa kvinnor är dessutom i högre utsträckning utlandsfödda, har lägre utbildning och är bostadslösa. De kvinnor som utsatts för misshandel får i högre utsträckning ekonomiskt bistånd, har inte arbetat de senaste 30 dagarna, har en sämre social situation, har mer problem med narkotika, eget våldsamt beteende, fysisk och psykisk ohälsa jämfört med kvinnor som inte utsatts för misshandel. Den utsatta gruppen har också oftare ett tungt narkotikamissbruk, svåra psykiska störningar och har gjort fler självmordsförsök än de övriga missbrukande kvinnorna.

Socialstyrelsen drar slutsatsen att studien visar att utsatthet för misshandel ytterligare förstärker de problem som missbrukande kvinnor har och att det är viktigt att dessa kvinnor uppmärksammas när de söker vård, stöd och skydd på olika sätt. ASI-studien kommer att fungera som ett referensmaterial i det fortsatta arbetet med att sammanställa och sprida kunskap om våldsutsatta kvinnor med missbruk.

Skelleftemodellen

På flera orter finns ett samarbete mellan bl.a. polis, sjukvård och socialtjänst. Skellefteå var först med att pröva detta. Syftet är att skapa snabba rutiner för att erbjuda förare som är påverkade av alkohol eller andra droger ett samtal med socialtjänsten eller beroendevården inom 24 timmar. Projektet har utvärderats under 2009 och utvärderingen har presenterats i en rapport (VTI 637). Av rapporten framgår att den s.k. Skelleftemodellen, numera kallad Samverkan mot alkohol och droger i trafiken (Smadit), fungerar bra i arbetet mot rattfylleri, men att det finns utrymme för förbättringar. Härefter har Rikspolisstyrelsen genom en skrivelse till Justitiedepartementet lämnat förslag till ändringar i polislagen om lättnader i sekretess mellan polis och socialtjänst för att möjliggöra direktrapportering mellan polis och socialtjänst utan den enskildes medgivande. Förslaget bereds i Missbruksutredningen (S 2008:04, dir. 2008:04 och 2010:120) som ska redovisas senast den 15 april 2011.

Motioner

I följdmotion So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) begärs i yrkande 10 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med konkreta förslag till åtgärder för att minska våldet mot och öka skyddet för missbrukande kvinnor. Motionärerna tycker att det är bra att regeringen i sin proposition konstaterar att AND-relaterat våld inom familjen behöver ges ökad uppmärksamhet, men anser att det är långtifrån tillräckligt för en hel ANDT-strategi.

I följdmotion So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) begärs i yrkande 5 ett tillkännagivande om förbud mot eftersupning vid trafikolyckor. Motionärerna anser att det inte är rimligt att man ska kunna klara sig undan ansvar för rattfylleri genom att skylla på att man i efterhand förtärt alkohol. Det bör inte vara tillåtet att dricka alkohol under en viss tid efter det att man har varit inblandad i en trafikolycka.

I följdmotion So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) begärs i yrkande 4 ett tillkännagivande om alkohol. Motionärerna vill att alkohol ska införas i alla nya personbilar samt i bussar och lastbilar i yrkesmässig trafik inom EU och föreslår att Sverige ska ansöka om ett tillfälligt undantag för att få införa dessa regler i förtid. I följdmotion So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) finns i yrkande 5 en liknande begäran. Motionärerna vill att regeringen ska vara mer aktiv när det gäller alkohol och omgående återkomma med ett förslag som omfattar krav på alkohol som standardutrustning vid köp av alla nya personbilar, bussar och lastbilar.

I motion T442 av Lars-Axel Nordell (KD) begärs i yrkande 10 ett tillkännagivande om behovet av att öka socialtjänstens kontakt med personer som misstänkts för eller dömts för rattfylleri. Motionären framhåller Skelleftemodellerna som exempel. Denna innebär att en person med positivt uttagningsprov bl.a. erbjuds kontakt med socialtjänsten och beroendevården.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om att regeringen ska återkomma med förslag som omfattar alkohol som standardutrustning vid köp av nya personbilar, bussar och lastbilar liksom att detta ska införas inom EU och att Sverige ska ansöka om ett tillfälligt undantag för att i förtid få införa regler om sådana alkohol behandlades nyligen av trafikutskottet i betänkande 2010/11:TU7 Alkohol efter rattfylleri. Utskottet anförde följande i sitt ställningstagande.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Sverige arbetar aktivt för att alkohol ska bli obligatoriskt i nya bussar och lastbilar i yrkestrafik inom EU. Arbetet har gett resultat såtillvida att kommissionen i en rapport om trafiksäkerhet har uppgett att den avser undersöka möjligheterna vad gäller obligatoriska krav på alkohol i fordon, exempelvis för yrkesmässiga transporter såsom skolbussar. Utskottet har vidare erfarit att regeringen arbetar för att få in skrivningar om alkohol för kvalitets-säkring av transporter i EU:s kommande trafiksäkerhetsprogram.

När det gäller frågan om undantag från gemensamma EU-bestämmelser konstaterar utskottet att dessa är svåra att erhålla och det är tveksamt om ett sådant undantag är önskvärt för svensk del.

För att motverka rattfylleri krävs, enligt utskottet, en bred samverkan mellan olika åtgärder. Användande av alkoholås, arbetsgivarnas arbete med drogpolicier, en bra övervakning, relevanta påföljder och behandling är delar i detta.

Utskottet är också av uppfattningen att andra system än tvingande lagregleringar kan vara ett bättre alternativ för ökat införande av alkoholås. Som exempel kan nämnas regeringens aviserade förslag om att alkoholås inte får höja förmånsvärdet på bilar, vilket kan få fler att installera alkoholås. Som redogörs för närmare nedan har regeringen också beslutat om att den statliga fordonsparken successivt ska förses med alkoholås.

Utskottet ser därför positivt på att regeringen har angett som sin långsiktiga ambition att alkoholås, eller annan teknik som förhindrar påverkade förare från att köra, ska bli standard i alla nya fordon. Utskottet anser att för att uppnå en bred användning är det angeläget att mer användarvänliga och mindre kostsamma alkoholås kan tas fram.

Utskottet avstyrkte motionsyrkandena (res. S, MP, V) och riksdagen följde utskottet (rskr. 2010/11:83, prot. 2010/11:31).

Justitieutskottets yttrande

Justitieutskottet avgränsar sitt yttrande, i denna del, till att avse den del av strategin som tar sikte på frågor om alkohol och andra droger i trafiken samt motion So5 yrkande 5 (S). Justitieutskottet uttalar i sitt yttrande i denna del bl.a. följande (avvikande mening S, SD, V).

I motion So5 yrkande 5 krävs ett förbud mot s.k. eftersupning, dvs. ett förbud att förtära alkohol under en viss tid efter det att man framfört ett fordon i samband med en trafikolycka.

— — —

Justitieutskottet har vid ett flertal tillfällen på senare år behandlat motionsyrkanden som efterfrågat en kriminalisering av eftersupning (se bet. 2005/06:JuU23 s. 8 f., 2009/10:JuU7 s. 44 f. och 2010/11:JuU8 s. 37 f.). Utskottet har i de två förstnämnda betänkandena avstyrkt motionsyrkandena med hänvisning till att den pågående beredningen av Rattfylleriutredningens betänkande inte borde föregripas. I det senaste betänkandet från januari 2011 anförde utskottet, sedan beredningen av Rattfylleriutredningens betänkande i denna del avslutats, att det inte var berett att föreslå att eftersupning skulle kriminaliseras.

Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan och anser att socialutskottet bör avstyrka motion So5 yrkande 5.

Socialutskottets ställningstagande

Det sjätte långsiktiga målet är att antalet döda och skadade på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska. I motion So4 (V) yrkande 10 efterfrågas konkreta förslag till åtgärder för att minska våldet mot och öka skyddet för missbrukande kvinnor. Socialutskottet påminner om det arbete för bl.a. våldsutsatta kvinnor

med missbruksproblem som pågått inom ramen för handlingsplanen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39, bet. 2007/08:JuSoU1, rskr. 2007/08:167). Handlingsplanen har nyligen slutligen utvärderats (Brå rapport 2010:18), och utskottet utgår från att erfarenheterna härifrån kommer att kunna beaktas i det framtida arbetet med våldsutsatta missbrukande kvinnor. Riksdagen bör inte ta något initiativ. Motion So4 (V) yrkande 10 avstyrks.

Under det prioriterade målet att antalet döda och skadade i trafiken på grund av alkohol och andra droger ska minska anför regeringen att påverkade förare varje år orsakar ett stort antal trafikolyckor med döda och allvarligt skadade som följd. Socialutskottet delar regeringens uppfattning att det för att motverka rattfylleri krävs en bred uppsättning åtgärder för att såväl förebygga som upptäcka och utreda rattfylleribrott. Även kunskapen om rattfylleriets omfattning behöver öka.

Justitieutskottet har i sitt yttrande 2010/11:JuU5y gett en bakgrund till frågan om en lagreglering av s.k. eftersupning.

Socialutskottet har nyligen fått veta att ärenden där domstolarna begär hjälp av Rättsmedicinalverkets avdelning för rättskemi i Linköping har ökat påtagligt, nämligen med 30 % mellan 2009 och 2010, och att en stor del av dessa ärenden handlar om att utreda om en misstänkt rattfyllerist har eftersupit.

Socialutskottet anser att det i ett framåtsyftande strategiarbete är viktigt att ha en tydlig lagstiftning som förebygger alkohol- och droganvändning i samband med trafik. Utskottet är medvetet om att frågan om kriminalisering av eftersupning är komplex och har övervägts tidigare, bl.a. i samband med utredningen Rattfylleri och sjöfylleri (SOU 2006:12). Utskottet menar dock, i enlighet med vad som framförts i motion So5 (S) yrkande 5, att det finns starka skäl för en kriminalisering av eftersupning. Utskottet anser därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag med en sådan innebörd. Det är inte rimligt att någon ska kunna klara sig undan ansvar för rattfylleri genom att hävda att man förtärt exempelvis alkohol i efterhand. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen har infört krav på statliga myndigheter att införa alkollås i sina fordon och har nyligen beslutat om proposition 2010/11:58 Skattefrihet för alkollås i förmånsbilar, som för närvarande bereds i skatteutskottet. Lagförslaget föreslås träda i kraft den 1 juli 2011. Trafikutskottet har nyligen behandlat och avstyrkt motioner med yrkanden liknande dem i motionerna So4 (V) yrkande 5 och So5 (S) yrkande 4 (bet. 2010/11:TU7, rskr. 2010/11:83). Socialutskottet har inte någon annan uppfattning och avstyrker de nämnda motionerna.

När det gäller yrkandet i motion T442 (KD) yrkande 10 kan utskottet konstatera att frågan för närvarande behandlas i Missbruksutredningen (S 2008:04), vilken ska redovisas den 15 april 2011. Riksdagen bör inte ta något initiativ. Motionen avstyrks.

Långsiktigt mål 7: En folkhälsobaserad och restriktiv syn på ANDT inom EU och internationellt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om införselkvoter för alkohol och det nordiska samarbetet om en restriktiv narkotikapolitik.

Jämför reservation 19 (S, MP, V).

Propositionen

Regeringen påpekar att Sverige är beroende av och påverkas i allt större utsträckning av omvärlden. Det är därför nödvändigt att aktivt driva ANDT-frågor inom EU och internationellt. Sverige bör även verka för att de strategier och konventioner som Sverige stött eller undertecknat får genomslag i den nationella politiken. Det långsiktiga målet är att bidra till en folkhälsorelaterad och restriktiv syn på ANDT inom EU och internationellt.

Samarbetet inom EU och internationellt är, enligt regeringen, en hörnsten i den nationella politiken, både på ANDT-området och för den övergripande folkhälsopolitiken. Ett aktivt deltagande, framför allt inom EU-samarbetet, är nödvändigt för att uppnå såväl de nationella målen för ANDT-politiken som för att kunna genomföra de åtaganden som Sverige har på ANDT-området inom EU och internationellt.

Informationen om det pågående EU- och FN-arbetet behöver dock förbättras och ges större spridning. En fördjupad omvärldsbevakning ska, enligt regeringen, ingå som en naturlig del i uppföljningen av den svenska ANDT-strategin.

När det gäller frågor som rör alkohol, narkotika, dopning och tobak omfattar EU-samarbetet många olika politikområden. Regeringen anser att Sverige ska verka för att upprätthålla respekten för antagna strategier och konventioner. Det innebär att Sverige också på nationell nivå ska leva upp till de åtaganden som har gjorts genom olika internationella överenskommelser och fördrag. Det gäller t.ex. den åiterrapportering som krävs för att följa upp och utvärdera de olika strategierna, handlingsplanerna samt WHO:s ramkonvention om tobakskontroll.

Till det långsiktiga mål 7 finns fyra prioriterade mål under strategiperioden.

Aktivt verka för att FN-konventionerna på narkotikaområdet efterlevs

Ett utvecklat internationellt samarbete är helt avgörande för en effektiv narkotikabekämpning. En särskild utredare har utsetts för att kartlägga Sveriges internationella engagemang och genomlysa det internationella narkotikasamarbetet.

Aktivt verka för att EU:s och WHO:s strategier avseende alkohol och hälsa genomförs

Sverige har förbundit sig att bidra till arbetet för att minska alkoholrelaterade skador inom EU och internationellt. Under strategiperioden bör Sverige, enligt regeringen,

- särskilt medverka till genomförandet av EU:s strategi för att minska alkoholens skadeverkningar och den globala strategins mål och vägledande principer
- inom ramen för WHO:s Europaregions arbete medverka till att ta fram en plan för hur den globala strategin ska genomföras.

Inom EU antogs under 2006 en strategi för att minska alkoholens skadeverkningar. Sverige och övriga EU-länder har förbundit sig att bidra till arbetet för att minska alkoholskadorna på nationell nivå och EU-nivå samt att medverka i EU-kommissionens kommittéer och forum för att genomföra och följa upp strategin. Under det svenska ordförandeskapet hösten 2009 antogs rådsslutsatser som uppmanar kommissionen att 2012 lämna en slutrapport om måluppfyllelsen till EU:s ministerråd. Vidare innehöll rådsslutsatserna en uppmaning till kommissionen att prioritera arbetet med att minska alkoholrelaterade skador inom EU även efter 2012.

Sverige ska också genomföra åtgärder i enlighet med den globala alkoholstrategin inom FN/WHO. Sverige och övriga nordiska länder har haft en mycket aktiv och avgörande roll för antagandet av strategin. Under strategiperioden ska Sverige medverka till genomförandet av den globala alkoholstrategins mål och vägledande principer.

Aktivt verka för att WHO:s ramkonvention om tobaks kontroll efterlevs

Regeringen anser att Sverige aktivt ska stödja genomförandet av en folkhälso-baserad och restriktiv tobakspolitik i EU och internationellt.

Under strategiperioden bör Sverige, enligt regeringen,

- medverka vid framtagandet av riktlinjer och protokoll för ramkonventionen om tobakskontrollens genomförande
- aktivt verka för ett förstärkt konsumentskydd och ett tydligare regelverk vid översynen av EU:s tobaksdirektiv.

En ökad samordning och prioritering av det nordiska samarbetet inom ANDT-området

Enligt regeringen är Sveriges målsättning att det nordiska samarbetet kring ANDT-frågor inom EU och internationellt bör bli mer mål- och resultatindriktat.

Under strategiperioden bör, enligt regeringen,

- en kartläggning av pågående projekt och engagemang inom det nordiska samarbetet genomförs
- ett flaggskeppsprojekt om unga, alkohol och narkotika genomförs inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen och den nordliga dimensionens partnerskap för hälsa och socialt välbefinnande.

Motioner

I följdmotion So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) begärs i yrkande 6 ett tillkännagivande om införselkvoter för alkohol. Motionärerna delar regeringens bedömning att ANDT-frågor måste drivas inom EU och internationellt och anför att Sverige bör arbeta för ändrade regler och en mer restriktiv syn när det gäller privatpersoners möjligheter att föra in alkohol från utlandet. Motionärerna anser att Sverige bör ta ett nytt initiativ i frågan om att minska införselkvoterna (de s.k. indikativa nivåerna). En liknande begäran finns i följdmotion So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 4.

I motion Ju393 av Marie Granlund m.fl. (S) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om behovet av att inom ramen för det nordiska samarbetet fortsätta att verka för en restriktiv narkotikapolitik. Motionärerna anser att Sverige bl.a. bör försäkra sig om att Danmark står bakom den nordisk-baltiska överenskommelsen om en restriktiv narkotikapolitik

Tidigare behandling

När socialutskottet behandlade ett motionsyrkande med begäran om en restriktiv alkoholpolitik i betänkande 2010/11:SoU4 En ny alkohollag noterade utskottet i sitt ställningstagande (s. 24–25) att den ökade rörligheten över gränserna också innebär att det, om det alkoholpolitiska målet ska nås, är nödvändigt att utveckla det alkoholpolitiska samarbetet inom ramen för de internationella organisationerna och att inom EU verka för en mer folkhälsobaserad och restriktiv alkoholpolitik. Utskottet anförde vidare att Sverige i frågan om halvering av införselkvoterna inom EU under hösten 2008 fick stöd för sin linje vid en rådgivande omröstning i Europaparlamentet. Utskottet uttalade vidare att man ansåg denna del i EU-arbetet vara särskilt betydelsefull och förklarade att man skulle följa det fortsatta arbetet. Motionen avstyrktes och riksdagen följde utskottet (rskr. 2010/11:36, prot. 2010/11:25).

Motionsyrkanden om att regeringen i EU bör verka för sänkta införselkvoter behandlades nyligen av skatteutskottet i betänkande 2010/11:SkU21 Allmänna motioner om punktskatter. Utskottet anförde följande i sitt ställningstagande.

Utskottet ser med tillfredsställelse på att undersökningar visar på en låg resandeförsel av alkohol och tobak under 2009 och att resandeförseln av alkohol minskat kraftigt.

Utskottet har vid åtskilliga tillfällen med anledning av motsvarande yrkanden om *sänkta införselkvoter för alkohol* som i motionerna Sk283 och Sk353 yrkande 1 gett uttryck för att de gällande indikativa nivåerna för privatinförsel är alldeles för höga för svenska förhållanden och att regeringen ska verka för en förändring i EU, inte bara av införselreglerna utan av synen på alkoholpolitiken i stort. Det är att beklaga att regeringens ansträngningar på området hittills inte fått allmänt gehör bland övriga medlemsstater. Det innebär att de nuvarande indikativa nivåerna för privatinförsel kvarstår oförändrade i det nya punktskattedirektivet som tillämpas fr.o.m. den 1 april 2010.

Utskottet utgår från att regeringen fortsätter arbetet med att sänka kvoterna för privatinförsel och förändra alkoholpolitiken i EU genom att söka allianser och utveckla samarbetet med andra länder där alkoholen och gränshandeln innebär problem. Något tillkännagivande till regeringen behövs inte i denna fråga.

Skatteutskottet avstyrkte yrkandena (res. S, MP, V). Riksdagen följde utskottet (rskr. 2010/11:183).

Utskottets ställningstagande

Under det sjunde långsiktiga målet finns ett strategiskt mål om att aktivt verka för att EU:s och WHO:s strategier avseende alkohol och hälsa genomförs. Här framgår att Sverige under strategiperioden avser att bl.a. särskilt medverka till genomförandet av EU:s strategi för att minska alkoholens skadeverkningar. Utskottet kan konstatera att det under Sveriges ordförandeskap hösten 2009 antogs rådsslutsatser som uppmanar kommissionen att 2012 lämna en slutrapport om måluppfyllelsen av 2006 års strategi för att minska alkoholens skadeverkningar liksom en uppmaning till kommissionen att prioritera arbetet med att minska alkoholrelaterade skador inom EU även efter 2012. Utskottet vidhåller att det för att uppnå det alkoholpolitiska målet är nödvändigt att utveckla det alkoholpolitiska samarbetet inom ramen för de internationella organisationerna och att inom EU verka för en mer folkhälsobaserad och restriktiv alkoholpolitik samt att frågan om en minskning av införselkvoterna är särskilt betydelsefull. Skatteutskottet har nyligen behandlat och avstyrkt motioner med yrkanden liknande dem i motionerna So4 (V) yrkande 4 och So5 (S) yrkande 6 (bet. 2010/11:SkU21). Riksdagen följde utskottet (rskr. 2010/11:183). Socialutskottet gör ingen annan bedömning. Motionerna So4 (V) yrkande 4 och So5 (S) yrkande 6 avstyrks.

Under det strategiska målet om en ökad samordning och prioritering av det nordiska samarbetet inom ANDT-området noterar utskottet att Sveriges målsättning är att det nordiska samarbetet kring ANDT-frågor inom EU och internationellt avses bli mer mål- och resultatinkänt under strategiperioden och att man kan vänta en kartläggning av pågående projekt och engagemang inom det nordiska samarbetet liksom ett flaggprojekt om unga, alkohol och narkotika inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen och den nordliga dimensionens partnerskap för hälsa och socialt välbefinnande. Motion Ju393 (S) yrkande 2 får anses åtminstone delvis tillgodosedd.

Riksrevisionens styrelses redogörelse om statliga stöd i alkoholpolitiken 2010/11:RRS10

Riksrevisionen har granskat hur effektivt statens stöd till lokala alkoholförebyggande åtgärder är. Resultatet av granskningen har redovisats i granskningsrapporten Statliga stöd i alkoholpolitiken – Påverkas ungas alkoholkonsumtion? (RiR 2010:21). Riksrevisionens styrelse har funnit att slutsatserna av granskningen bör överlämnas till riksdagen i form av en redogörelse och har i samband med det framfört följande.

I redogörelsen anförts att riksdagen, i samband med besluten om alkoholpolitiska handlingsplaner, har betonat att barn och ungdomar är den viktigaste målgruppen för förebyggande alkoholpolitiska insatser. Enligt riksdagens beslut ska arbete riktat till barn och ungdomar innehålla insatser för att minska tillgängligheten till alkohol och för att minska efterfrågan på alkohol. Stora anslag har under åren tillförts verksamheten.

Riksrevisionen konstaterar att alkoholkonsumtionen bland barn och ungdomar har minskat under senare år men framhåller samtidigt att granskningen inte ger något underlag för att hävda att satsningen på den bidragsstödda verksamheten till kommuner och ideella organisationer bidragit till minskningen. Riksrevisionen anger också att det inte framstår som troligt att de statliga myndigheternas tillsyn inom området påverkar barns och ungdomars tillgång till alkohol eller deras alkoholkonsumtion. Mot bakgrund av de iakttagelser som gjorts i granskningen ifrågasätter Riksrevisionen om det är effektivt att staten fortsätter med sitt stöd till lokalt förebyggande arbete – i varje fall som stödet hittills inriktats, styrts och följts upp.

Styrelsen anser att resultatet av granskningen är oroande. Stödet till att förebygga och minska barns och ungdomars alkoholkonsumtion har varit en prioriterad verksamhet för riksdagen och regeringen under en lång tid, och det är därför av stor vikt att effekterna av stödet kan utvärderas. Det faktum att alkoholkonsumtionen för såväl vuxna som barn har minskat är visserligen glädjande men det förändrar inte nödvändigheten av att effekterna av det statliga stödet kan följas upp. Det är enligt styrelsen väsentligt

att de resurser som riksdagen och regeringen tillför en verksamhet utnyttjas optimalt och att det i efterhand går att bedöma vilka effekter som dessa får.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att Riksrevisionens granskning visar att de båda handlingsplanerna för alkohol- och narkotikapolitiken har fått genomslag i kommunernas arbete och ofta legat till grund för de kommunala handlingsplanerna. Riksrevisionen har påtalat behovet av en tydligare styrning av statens stöd till det förebyggande arbetet. För att bl.a. underlätta statens styrning har regeringen nyligen föreslagit en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken. Utskottet anser att riksdagen bör lägga redogörelsen till handlingarna.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

- 1. Ett gemensamt övergripande mål, punkt 1 (S, MP, V)**
 av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V), Carina Moberg (S) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner reservanternas begäran att det gemensamma övergripande målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken ska lyda: Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, en sänkning av alkoholkonsumtionen och minskade medicinska och sociala skador orsakade därav, samt ett minskat tobaksbruk. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 1 och 2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 1 och avslår proposition 2010/11:47.

Ställningstagande

Vi anser att en sammanslagning av olika mål till ett gemensamt mål är svårt att göra och tycker att det övergripande målet blir obalanserat mellan områdena. När det handlar om narkotika och dopning ska det inte förekomma alls och tobaksbruket ska minska, men för alkohol är det skadorna som ska minska, inte alkoholbruket.

Vi delar regeringens uppfattning att det är viktigt att arbeta för att minska alkoholens sociala och medicinska skador men anser att ett minskat alkoholbruk bör ingå i målet på samma sätt som det finns ett mål om minskat tobaksbruk. Det framstår som om den restriktiva svenska alkoholpolitiken håller på att luckras upp, vilket visar sig dels i regeringens förändringar i alkohollagen som skett i en liberaliserande riktning, dels i regeringens engagemang för att gå på gång utreda frågan om gårdsförsäljning av alkohol. En minskad total konsumtion av alkohol är viktig för att minska skador och sociala verkningar av alkohol och borde ingå i ett övergripande mål. Vi föreslår att det övergripande målet ska lyda: Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, en sänkning av alkoholkonsumtionen och minskade medicinska och sociala skador orsakade därav samt ett minskat tobaksbruk.

2. ANDT-strategins omfattning och inriktning, punkt 2 (MP)

av Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkandena 1–3 och avslår motion

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 7.

Ställningstagande

Jag välkomnar att det görs en strategi för ANDT-politiken, men saknar en del i propositionen. Folkhälsopolitikens målområde 11 är Tobak, alkohol, narkotika, dopning samt spel. Jag ser det som en brist i strategin att det sägs väldigt lite om folkhälsopolitiken i stort och dess betydelse. Folkhälsopolitikens övergripande mål om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen är den viktiga övergripande ramen och strategier inom de olika målområdena har betydelse för det övergripande. Målområden som delaktighet och inflytande, ekonomisk och social trygghet liksom trygga och goda uppväxtvillkor har stor inverkan även på frågor om beroende av ANDT. Jag anser att det borde finnas en tydligare koppling till folkhälsopolitiken i den samlade ANDT-strategin.

Jag anser också att strategiarbetet måste ha inriktningen att även läkemedelsberoende bör ingå i detta.

Strategin beskrivs innebära, när det gäller alkohol, att förhindra all skadlig alkoholkonsumtion bl.a. genom att minska konsumtionen och skadliga dryckesvanor. Jag anser att strategin när det gäller alkohol ska innebära att man förhindrar att minderåriga börjar dricka alkohol, och det behöver uttryckas tydligt.

Jag anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att tillföra strategin det jag nu tagit upp.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. ANDT-strategins omfattning och inriktning, punkt 2 (V)

av Eva Olofsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 7 och

avslår motion

2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

En persons livsvillkor och socioekonomiska position påverkar hälsan, livsstilen och bruket av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak. Det finns även en stor skillnad i hälsa mellan utrikes och inrikes födda i Sverige. Kvinnors och mäns bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak skiljer sig också åt liksom samhällets syn på kvinnor respektive män som missbrukar. För att en ANDT-strategi ska vara effektiv är därför ett klass-, köns- och etnicitetsperspektiv en förutsättning. Jag saknar detta i regeringens proposition och anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med konkreta förslag till åtgärder utifrån ett klass-, köns- och etnicitetsperspektiv.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Bekämpning av illegal handel, punkt 3 (SD)

av Per Ramhorn (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD) yrkande 3 och

avslår motion

2010/11:So549 av Lars Hjalmered och Abdirizak Waberi (båda M).

Ställningstagande

Jag anser att flera och noggrannare kontroller måste utföras inom ramen för gränskontrollen och en förstärkning måste till vid bl.a. färjelägren och hamnarna. Tull och polis bör ges rätt att undersöka alla fordon och individer som anländer till eller avser resa från Sverige. Inom ramen för sin strategiska översyn bör regeringen alltså även se över budgetmedlen för gränskontroller för att stävja illegal införsel. Regeringen bör återkomma med ett sådant förslag.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning, punkt 6 (S, MP)

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S), Carina Moberg (S) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 8,

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 2 och

2010/11:So530 av Isak From och Helén Pettersson i Umeå (båda S) samt avslår motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 9,

2010/11:So340 av Elin Lundgren (S) och

2010/11:So397 av Andreas Carlson (KD).

Ställningstagande

Vi anser att sektorsgränserna, trots alla goda intentioner och de bestämmelser som finns i bl.a. socialtjänstlagen om samverkan, är starka och att det brister i samverkan och samordning. Det krävs även bättre sätt att identifiera och framför allt nå de barn och familjer som behöver stöd för att varje barn ska kunna få det stöd som han eller hon behöver. Regeringen har inte lämnat några särskilda förslag för att komma vidare. Vi anser att det behövs en tydligare struktur för samverkan och att alla kommuner ska instifta en åtgärdsplan för ungdomar som drabbas av sociala eller psykiska problem. Ansvarsfördelningen ska vara tydlig så att det inte är oklart vem man ska vända sig till eller vem som ansvarar för vad. Vi föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag om hur samverkansmodeller kan införas. I detta arbete bör eventuella sekretessproblem, som hindrar samverkan mellan olika myndigheter, behandlas. Det är vidare angeläget att prioritera resurser till förebyggande arbete.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6. Barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning, punkt 6 (V)

av Eva Olofsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna
2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkandena 8 och 9,
2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 2 och
2010/11:So530 av Isak From och Helén Pettersson i Umeå (båda S) samt avslår motionerna
2010/11:So340 av Elin Lundgren (S) och
2010/11:So397 av Andreas Carlson (KD).

Ställningstagande

Jag anser att sektorsgränserna, trots alla goda intentioner och de bestämmelser som finns i bl.a. socialtjänstlagen om samverkan, är starka och att det brister i samverkan och samordning. Det krävs även bättre sätt att identifiera och framför allt nå de barn och familjer som behöver stöd för att varje barn ska kunna få det stöd som han eller hon behöver. Regeringen har inte lämnat några särskilda förslag för att komma vidare. Jag anser att det behövs en tydligare struktur för samverkan och att alla kommuner ska instifta en åtgärdsplan för ungdomar som drabbas av sociala eller psykiska problem. Ansvarsfördelningen ska vara tydlig så att det inte är oklart vem man ska vända sig till eller vem som ansvarar för vad. Jag föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag om hur samverkansmodeller kan införas. I detta arbete bör eventuella sekretessproblem, som hindrar samverkan mellan olika myndigheter, behandlas. Det är vidare angeläget att prioritera resurser till förebyggande arbete.

Jag anser att en ANDT-strategi bör innehålla särskilda insatser mot det våld som barn och unga, som lever i familjer med missbruk, kan bli utsatta för. Jag anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till konkreta åtgärder för att minska våldet mot barn i familjer med missbruk.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7. Ökad kunskap om marknadsföring av alkohol och tobak, punkt 7 (MP)

av Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion
2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 19.

Ställningstagande

Jag anser att reklamreglerna för tobaksprodukter ska skärpas och att det ska införas sanktionsmöjligheter som gör det möjligt att beivra överträdelser. Regeringen bör återkomma med sådana förslag.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8. Minskad nyrekrytering, punkt 8 (MP)

av Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkande 4 och avslår motionerna

2010/11:Ju393 av Marie Granlund m.fl. (S) yrkande 1 och

2010/11:So379 av Nina Lundström (FP) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag anser att det behövs en självständig nationell antidopningsverksamhet och är medveten om att regeringen för en tid sedan har gett en utredare i uppdrag att lämna förslag på en sådan. Det förslaget har nu nyligen presenterats. Jag anser att det är viktigt att en sådan verksamhet, förutom det uppdrag som dagens antidopningsverksamhet har, ska ha till uppdrag att kontrollera och följa upp dopningsproblematiken inom flera områden inom t.ex. motionsidrotten. Jag vill understryka vikten av att en självständig nationell antidopningsverksamhet kan agera självständigt, att den utformas och att förutsättningar skapas så att den kan göra ett bra jobb, som är förebyggande, kontrollerande och samordnande. Regeringen bör skyndsamt bereda frågan om en självständig nationell antidopningsverksamhet och återkomma till riksdagen.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9. Metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter, punkt 9 (S)

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S) och Carina Moberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 7, bifaller delvis motionerna 2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 6, 2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkande 5, 2010/11:So232 av Hans Hoff (S), 2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 3, 2010/11:So319 av Solveig Zander (C) och 2010/11:So585 av Eva Olofsson m.fl. (V) samt avslår motionerna 2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkandena 1, 2, 4–7, 10, 11, 13–16 och 18, 2010/11:So339 av Elin Lundgren (S), 2010/11:So380 av Nina Lundström (FP), 2010/11:So479 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) och 2010/11:So532 av Mikael Cederbratt m.fl. (M).

Ställningstagande

Vi anser att tobaksbruket är ett av de allvarligaste hoten mot folkhälsan. Det förebyggande och opinionsskapande arbetet mot tobak måste vara både målgruppsanpassat och bedrivas på bred front för att kunna påverka attityder och förändra beteenden. Vi anser att det i strategin nästan helt saknas effektiva förslag med förutsättning att kunna ha en betydande inverkan på tobaksbruket hos barn, ungdomar och vuxna. WHO:s tobakskonvention kan tjäna som utgångspunkt för en genomgång av ytterligare insatser. För att nå resultat krävs en översyn och framtagande av förslag som kan prövas på områdena informationsinsatser, utbildning, avvänjningshjälp, aktiv prispolitik, neutrala tobaksförpackningar eller varningsbilder på tobaksförpackningarna, dold försäljning i handeln och fler rökfria miljöer. Statens folkhälsoinstitut skulle kunna få ett särskilt och tidsbegränsat uppdrag att arbeta med detta. Vi efterlyser ett sammanhållet grepp i tobaksfrågan och föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med konkreta förslag till åtgärder som kan minska tobaksbruket.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10. Metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter, punkt 9 (MP)

av Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 6, 2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkande 5, 2010/11:So232 av Hans Hoff (S), 2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkandena 1–7, 10, 11, 13–16 och 18 samt 2010/11:So585 av Eva Olofsson m.fl. (V), bifaller delvis motionerna 2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 7, 2010/11:So319 av Solveig Zander (C) och 2010/11:So339 av Elin Lundgren (S) samt avslår motionerna 2010/11:So380 av Nina Lundström (FP), 2010/11:So479 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) och 2010/11:So532 av Mikael Cederbratt m.fl. (M).

Ställningstagande

Jag anser att den nationella visionen måste vara ett tobaksfritt samhälle och har ett antal synpunkter om hur detta mål kan nås. Det behövs en betydligt mer offensiv folkhälsopolitik än vad som nu förs. Jag anser att ett tobaksfritt samhälle ska vara ett prioriterat mål inom folkhälsoarbetet. Det bör finnas ett regelverk för hur samordningen av arbetet utifrån folkhälsomålen och det praktiska folkhälsoarbetet ska ske på lokal, regional och nationell nivå. Åtgärder krävs för att säkerställa rätten för en boende att bo utan ofrivilligt rökintrång i bostaden. Arbetet med att rökbefria nya områden och miljöer, som torg, parker, perronger, uteserveringar, gaturummet och lekparken, får inte avstanna. Här bör regeringen ta fram en åtgärdsplan med förslag till lagstiftning. Det behövs vidare fler förslag till åtgärder för att Sverige ska fortsätta att utvecklas mot det tobaksfria samhället och en normförändring vad gäller bruk av tobak. Regeringen bör öka arbetet med att motverka nyrekrytering till nikotinberoende och även återkomma med förslag, med eller utan sanktioner, om begränsning av rökning på allmänna platser samt utreda ett system med bl.a. ekonomiska incitament så att kommunerna ser till att det finns rökfria bostäder att tillgå. Regeringen bör därtill utreda ett tillstånds- eller licensförfarande för tobaksförsäljning och försäljning av nikotinläkemedel. Jag förordar även lagstiftning om s.k. dold försäljning, vilken innebär att produkterna inte får exponeras på försäljningsstället. Jag anser vidare att Sverige bör verka i EU för krav på en bildinformation om hälsoriskerna på varje enskild förpackning. Frågan bör även tas upp i WHO. Jag anser slutligen att en näringsidkare inte ska få uppdra åt någon som inte har fyllt 18 år att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror till konsumenter.

Sverige ratificerade WHO:s ramkonvention om tobakskontroll 2005. Denna är ett instrument för offensivt arbete, men Sverige lever inte upp till tobakskonventionens riktlinjer. Jag anser att det behövs en tydlig strategi för att genomföra åtagandena och för att nå de mål som är uppsatta för 2014.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11. Metoder för att barn och ungdomar inte ska börja använda tobaksprodukter, punkt 9 (V)

av Eva Olofsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 6,

2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP) yrkande 5,

2010/11:So232 av Hans Hoff (S),

2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkandena 3, 14, 15 och 18 samt

2010/11:So585 av Eva Olofsson m.fl. (V),

bifaller delvis motionerna

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 7 och

2010/11:So319 av Solveig Zander (C) samt

avslår motionerna

2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkandena 1, 2, 4–7, 10, 11, 13 och 16,

2010/11:So339 av Elin Lundgren (S),

2010/11:So380 av Nina Lundström (FP),

2010/11:So479 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) och

2010/11:So532 av Mikael Cederbratt m.fl. (M).

Ställningstagande

Sverige ratificerade WHO:s ramkonvention om tobakskontroll 2005. Tyvärr ligger regeringens strategi på tobaksområdet långt ifrån de rekommendationer som finns i konventionen. För att Sverige ska kunna leva upp till sina åtaganden krävs det mer aktivt arbete. Jag anser att Sverige bör implementera WHO:s ramkonvention. Jag anser att det ska införas bilder med hälsovarningar på cigarettpaket för att på det viset minska tobakskonsumtionen. Regeringen bör också utreda ett tillstånds- eller licensförfarande för tobaksförsäljning och försäljning av nikotinläkemedel. Jag förordar även lagstiftning om s.k. dold försäljning, vilken innebär att produkterna inte får exponeras på försäljningsstället, och en höjning av tobaks-

skatten. Jag anser slutligen att en näringsidkare inte ska få uppdra åt någon som inte har fyllt 18 år att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror till konsumenter. Regeringen bör återkomma med förslag om allt detta.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12. Nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar, punkt 10 (S, MP, V)

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V), Carina Moberg (S) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 2 och

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 3 och

avslår motion

2010/11:So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi anser att det behövs en nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar. I arbetet med en handlingsplan bör behovet av förändringar i lagstiftningen prövas samtidigt som det arbetas fram förslag när det gäller arbete med attityder. Reglerna för folkölsförsäljning bör skärpas genom licensplikt och kraftfulla åtgärder bör vidtas för att minska langningen av alkohol till unga. En lagskärpning vid langning bör övervägas och polisens möjligheter till att bekämpa alkoholbrott ses över. En storskalig langning till unga är ett av de få områden där straffskärpningar kan förväntas ge positiva resultat. En viktig del i arbetet för att minska ungdomars drickande är föräldrars attityder. Det finns i dag flera vetenskapligt utvärderade föräldrastödsprogram, exempelvis Örebro preventionsprogram (ÖPP), som syftar till att påverka föräldrars förhållningssätt till ungdomars drickande och hur man som förälder kan agera för att förhindra tidig alkoholdebut och berusningsdrickande bland ungdomar. Samhället behöver också ta ytterligare steg för att förbättra ungdomars möjligheter till fritidssysselsättning och aktiviteter i drogfria miljöer. Regeringen bör återkomma med förslag till en sådan handlingsplan.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13. Nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar, punkt 10 (SD)

av Per Ramhorn (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD) yrkande 1 och

avslår motionerna

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 2 och

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser att det behövs en nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar. Med tanke på den skada och det lidande som alkohol- och narkotikamissbruk innebär för individen, närstående och samhället anser jag att skyddsåtgärder som kan innebära en viss påverkan på den personliga integriteten ska kunna tillämpas. Jag anser att alla skolor från och med högstadiet ska ges möjlighet att utföra alkohol- och drogtester på eleverna utan deras medgivande. Testerna ska kunna utföras slumpmässigt och utan elevens eller vårdnadshavarens samtycke. Testerna torde ha en allmänpreventiv effekt, men måste kombineras med information om skadeverknin g och ökat fokus på stödinsatser till utsatta grupper. Arbetet med rehabilitering och preventiva åtgärder kan bli mycket effektivare om man ges ytterligare en möjlighet att hitta riskbeteenden i tid. Testerna måste utföras och utvärderas tillsammans med uppföljningsåtgärder från skola, sociala myndigheter och landstinget. Regeringen bör återkomma med en sådan handlingsplan.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

14. Hälso- och sjukvårdens arbete med att förebygga ANDT-relaterad ohälsa, punkt 11 (MP)

av Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP) yrkande 9.

Ställningstagande

Jag anser att det ska vara enkelt att få hjälp med att sluta röka eller snusa. Vården bör fungera både förebyggande och hälsofrämjande, och enskilt stöd eller sluta-röka-grupper bör erbjudas. Så är det inte i dag. Förebyggande och hälsofrämjande arbete, som exempelvis tobaksavvänjning, bör ges en central plats när regeringen utformar system för vården.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

15. Studenthälsovården, punkt 12 (V)

av Eva Olofsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Universitetet och högskolorna ansvarar för att tillhandahålla studenthälsovård som framför allt ska vara förebyggande. Någon närmare reglering av hur denna hälsovård ska fungera eller vilken omfattning den ska ha finns inte. Hur studenthälsovården fungerar varierar mellan olika lärosäten. Högskolorna avgör själva hur mycket resurser de vill lägga på den, och utvecklingen av anslag har inte följt utbyggnaden av högskolan. Studenthälsan behöver kartläggas och utredas i syfte att skapa tydliga regler för dess verksamhet. Detta är nödvändigt för att genomföra ANDT-insatser på varje lärosäte. Regeringen bör utreda frågan.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

16. Ansvarsfördelning mellan huvudmännen för missbruks- och beroendevården, punkt 14 (SD)

av Per Ramhorn (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD) yrkande 2 och avslår motionerna

2010/11:Ju204 av Lars-Axel Nordell (KD) och
2010/11:Ju368 av Anders Ygeman (S).

Ställningstagande

Jag anser att nuvarande kriminalpolitik i kombination med alkohol, narkotika och dopning leder till ökad droganvändning, ökad kriminalitet och sämre förmåga till återanpassning efter ett frihetsberövande. Att så är fallet beror på att man på svenska anstalter inte kommer till rätta med insmuggling av narkotika. Jag anser att svensk kriminalvård bör präglas av en drogfri miljö, vilket förbättrar de intagnas möjligheter till ett drogfritt liv efter strafftiden. För att komma till rätta med droganvändning bör kroppsbesiktning användas i större utsträckning än i dag. Vidare bör obligatorisk övervakning införas vid olika former av besök. Kroppsbesiktning, drogtester och narkotikahundar är effektiva metoder för att komma till rätta med insmuggling av narkotika på anstalterna.

Kontraktsvård avbryts ofta genom att den som vårdas avviker från behandlingshemmet. Därför bör kontraktsvård med hjälp av socialtjänsten, Kriminalvården och Försäkringskassan erbjudas först efter strafftidens slut. Kriminalvården bör dock fortsätta att uppmuntra till drogfrihet och efter noggranna bedömningar utifrån förutsättningar, motivation osv. erbjuda möjligheter för de intagna att genomgå program på anstalterna. Regeringen bör utreda möjligheterna samt kostnaderna för att införa alla dessa åtgärder på alla kriminalvårdsanstalter.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

17. Våldsutsatta missbrukande kvinnor, punkt 18 (V)

av Eva Olofsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion
2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 10.

Ställningstagande

Jag tycker att det är bra att regeringen i sin proposition konstaterar att AND-relaterat våld inom familjen behöver ges ökad uppmärksamhet, men det är inte tillräckligt för en ANDT-strategi

Det är vanligt att missbrukande kvinnor utsätts för våld, ofta av sina missbrukande män. Det är viktigt att även missbrukande kvinnor får hjälp och skydd mot att utsättas för våld och för att det ska vara möjligt behövs det särskilda jourplatser för kvinnor som missbrukar. Det är även viktigt att kunna erbjuda behandling mot missbruk i könsseparata grupper för kvin-

nor som missbrukar. Det finns en stor grupp missbrukande kvinnor som finansierar sitt missbruk genom prostitution, och prostitution är ofta nära förknippad med våld. Jag anser att regeringen bör återkomma med konkreta förslag till åtgärder för att minska våldet mot och öka skyddet för missbrukande kvinnor.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

18. Alkolås, punkt 20 (S, MP, V)

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V), Carina Moberg (S) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 5 och 2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Vi delar regeringens uppfattning att användningen av alkolås bör öka under strategiperioden, men anser att regeringen bör driva alkolåsfrågan mer aktivt, inte minst i EU-sammanhang. Vi vill framhålla att alkolås i bilen är ett effektivt sätt att förhindra att man kör alkoholpåverkad. Om alla bilar hade alkolås skulle antalet rattfyllerister minska dramatiskt. Vi vill att alkolås ska införas i alla nya personbilar samt i bussar och lastbilar i yrkesmässig trafik inom EU. Vi föreslår att Sverige ska ansöka om ett tillfälligt undantag för att införa dessa regler i förtid för att på så vis påskynda utvecklingen mot en EU-gemensam lagstiftning.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

19. Införsekvoter, punkt 22 (S, MP, V)

av Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S), Eva Olofsson (V), Carina Moberg (S) och Magnus Ehrencrona (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 4 och

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S) yrkande 6.

Ställningstagande

Vi delar regeringens bedömning att ANDT-frågor måste drivas inom EU och internationellt. En fråga där Sverige bör arbeta för ändrade regler och en mer restriktiv syn gäller privatpersoners möjligheter att föra in alkohol från utlandet. Frågan har uppmärksammats av såväl den nuvarande som den förra regeringen utan resultat. Europaparlamentet, som är rådgivande i frågan, röstade hösten 2008 för en halvering av införselkvoterna (de s.k. indikativa nivåerna) för alkohol för privatinförsel (resandeförsel). Problemet i sammanhanget är att alkoholdrycker inom EU ses framför allt som en handelsvara och att folkhälsoperspektivet inte synliggörs. Vi föreslår att Sverige tar ett förnyat initiativ i denna fråga.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Medberoende, punkt 13 (S)

Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S) och Carina Moberg (S) anför:

En make, maka eller ett barn till en aktiv missbrukare är medberoende i missbruket. Som medberoende ställer man upp och skyddar, ljuger och hjälper till så att missbrukaren kan få missbruka i fred. Under en medberoendes fasad av kontrollerat beteende döljs nedstämdhet, oro och depression som ibland varat under många år. Om och när den beroende får hjälp tar samhället för givet att den medberoendes problem är lösta, men så behöver inte vara fallet. Det saknas riktlinjer och bestämmelser som ger de medberoende rätt att få hjälp och stöd. Vi anser att det borde vara en självklar del i varje verksamhet som bedriver behandling för missbruk att även inkludera den medberoende i sitt arbete. Vi avvaktar dock regeringens arbete inom ANDT-strategin och förbehåller oss rätten att återkomma för det fall att vi anser att regeringens arbete i denna del inte visar sig vara tillräckligt.

2. Missbruksvård, punkt 15 (S)

Lena Hallengren (S), Christer Engelhardt (S), Lennart Axelsson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Gunnar Sandberg (S) och Carina Moberg (S) anför:

Den tidigare socialdemokratiska regeringen startade 2005 ett särskilt projekt för att effektivisera och bygga ut missbruksvården för de tyngsta missbrukarna, som omhändertas. Projektet fick namnet Ett kontrakt för livet och syftade till att förbättra vårdkedjan genom att bl.a. säkerställa att det alltid fanns en god eftervård för den som blivit fri från missbruk. Projektet innebar att klienten, socialtjänsten och Sis gemensamt skrev ett kontrakt om hur vården skulle se ut. I utbyte mot garanterade eftervårdsinsatser fick kommunerna rabatt på den vårdtid klienten prövade i öppnare former. En tredjedel av missbrukarna har blivit fria från sitt missbruk med hjälp av detta projekt och det är ett bra resultat, mot bakgrund av att det rör sig om personer som haft en mycket låg motivation för att bli fria från missbruket. Vi har förstått det som att den sista satsningen på projektet från regeringens sida skedde för 2009 och att det därefter inte satsats ytterligare medel. Vi avstår från att reservera oss i frågan men förbehåller oss rätten att återkomma om det visar sig att regeringens arbete inom ANDT-strategin, i detta avseende, visar sig vara otillräckligt.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2010/11:47

Proposition 2010/11:47 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken :

Riksdagen godkänner regeringens förslag om sammanslagning av de alkohol- och narkotikapolitiska målen, de övergripande målen för tobakspolitiken och dopningspolitiken, till ett gemensamt övergripande mål för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobakspolitiken (avsnitt 5.1).

Följdmotioner med anledning av proposition 2010/11:47

2010/11:So4 av Eva Olofsson m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det övergripande målet bör lyda: ”ett samhälle fritt från narkotika och dopning, en sänkning av alkoholkonsumtionen och minskade medicinska och sociala skador orsakade därav, samt ett minskat tobaksbruk”.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studenthälsan.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sänka införselkvoter av alkohol.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om alkoholås.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att implementera WHO:s konvention om tobak i svensk lagstiftning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder utifrån ett klass-, köns- och etnicitetsperspektiv.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samverkansmodeller.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på konkreta åtgärder för att minska våldet mot barn i familjer med missbruk.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med konkreta förslag till åtgärder för att minska våldet mot och öka skyddet för missbrukande kvinnor.

2010/11:So5 av Lena Hallengren m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det övergripande målet ska lyda: ett samhälle fritt från narkotika och dopning, en sänkning av alkoholkonsumtionen och minskade medicinska och sociala skador orsakade därav samt ett minskat tobaksbruk.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samverkansmodeller.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om alkoholås.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbud mot eftersupning efter trafikolyckor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införselkvoter för alkohol.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatser mot tobak.

2010/11:So6 av Margareta Sandstedt och Per Ramhorn (båda SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell handlingsplan för minskat alkoholbruk bland ungdomar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ANDT-frågor inom kriminalvården.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om effektiv brottsbekämpning av illegal handel.

2010/11:So7 av Agneta Luttröpp m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av tydligare koppling till folkhälsopolitiken och dess mål att utjämna skillnader i hälsa.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att strategin bör omfatta även läkemedelsbe-
roende.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att målet för ANDT-politiken specificerat bör
inbegripa att förhindra att minderåriga börjar dricka alkohol.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör bereda frågan
om en självständig nationell antidopningsverksamhet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en strategi för att genomföra åtagandena i
WHO-konventionen Framework Convention on Tobacco Control.

Redogörelse 2010/11:RRS10

Redogörelse 2010/11:RRS10 Riksrevisionens styrelses redogörelse angående statliga stöd i alkoholpolitiken.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

2010/11:Ju204 av Lars-Axel Nordell (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om betalningsansvaret för placeringen av villkorligt frigivna missbrukare på behandlingshem.

2010/11:Ju368 av Anders Ygeman (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av drogfria fängelser.

2010/11:Ju393 av Marie Granlund m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av förebyggande arbete mot narkotikamisbruk.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att inom ramen för det nordiska samarbetet fortsätta att verka för en restriktiv narkotikapolitik.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om missbrukarvård och projektet Ett kontrakt för livet.

2010/11:So232 av Hans Hoff (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa bilder som hälsovarning på cigarettpaket.

2010/11:So283 av Jan Lindholm m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett tobaksfritt samhälle ska vara ett prioriterat mål inom folkhälsoarbetet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det nationella och det regionala samordningsansvaret.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att arbetet med att genomföra åtgärderna i WHO-konventionen Framework Convention on Tobacco Control tar snabba steg framåt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förslag till åtgärder för att säkerställa rätten att bo utan ofrivilligt rökintrång i bostaden.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förslag till fler rökfria områden i samhället.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förslag till åtgärder för att Sverige framgångsrikt ska fortsätta att utvecklas mot det tobaksfria samhället.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en normförändring vad avser bruk av tobak bör eftersträvas.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd åt personer som är beroende av nikotin och önskar bryta sitt beroende.
10. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning med målet att minimera nyrekryteringen till nikotinberoende.
11. Riksdagen begär att regeringen återkommer med ett förslag, med eller utan sanktioner, om begränsning av rökning på allmänna platser.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda ekonomiska incitament för att motivera kommuner att tillförsäkra att det finns rökfria bostäder att tillgå.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda ett licensförfarande för tobaksförsäljning och försäljning av nikotinläkemedel.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om s.k. dold försäljning.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bildinformation kring risker med tobaksbruk på konsumentförpackningarna.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en åldersgräns för att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skärpta reklamregler för tobaksprodukter.

2010/11:So286 av Hans Wallmark (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell strategi i fråga om näthandel med narkotika, falska mediciner och steroider.

Avseende näthandel med narkotika och steroider.

2010/11:So313 av Cecilia Magnusson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inte tillåta sprututbyte för narkomaner.

2010/11:So319 av Solveig Zander (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att snarast medverka till att ta krafttag så att ungdomar slutar röka och aldrig börjar röka.

2010/11:So339 av Elin Lundgren (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn snarast behöver göras för att intensifiera insatserna mot passiv rökning.

2010/11:So340 av Elin Lundgren (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla kommuner ska ha skyldighet att tillhandahålla samtals- och stödgrupper för barn och unga som växer upp i familjer där de vuxna har en riskfylld alkoholkonsumtion.

2010/11:So359 av Susanne Eberstein och Jasenko Omanovic (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om droger på nätet.

2010/11:So379 av Nina Lundström (FP):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att utforma informationsinsatser för att sprida kunskap om risker med dopning, påföljder vid lagbrott och hälsoaspekter av dopning mot ljuset av den ökade tillgängligheten.

2010/11:So380 av Nina Lundström (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att reformera tobakslagen för att möjliggöra rökförbud i syfte att öka rököverkänsligas tillgänglighet till kollektivtrafik och offentliga miljöer.

2010/11:So395 av Hannah Bergstedt och Karin Åström (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att inkludera hjälp och stöd till medberoende i behandlingen av människor i missbruk.

2010/11:So397 av Andreas Carlson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nödvändigheten av att utreda vilka resurser i kommunerna som behövs för att rehabiliterande verksamhet riktad till barn till alkoholmissbrukande föräldrar ska genomföras på bästa sätt.

2010/11:So423 av Mikael Oscarsson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett nationellt kunskapscentrum för alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador.

2010/11:So453 av Hillevi Larsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om metadon- och Subutexbehandling för heroinmissbrukare.

2010/11:So454 av Hillevi Larsson (S):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om former för rehabilitering av de missbrukare som inte längre har tillgång till sin drog och därmed kommer att behöva behandling under en övergångsperiod, som en väg tillbaka till ett fullvärdigt drogfritt liv.

2010/11:So479 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om viss servering i restauranglokaler som inrättats för rökning.

2010/11:So530 av Isak From och Helén Pettersson i Umeå (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barn i missbruksmiljöer.

2010/11:So532 av Mikael Cederbratt m.fl. (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hälsoeffekt av höjd snusskatt.

2010/11:So549 av Lars Hjalmered och Abdirizak Waberi (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om illegal handel med cigaretter.

2010/11:So585 av Eva Olofsson m.fl. (V):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att WHO:s ramkonvention om tobak bör implementeras i svensk lagstiftning.

2010/11:So603 av Karin Nilsson (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn av regelverket för läkemedelshandling för patienter som ingår i opiatprogrammet enligt SOSFS 2009:27, för att få en tryggare och säkrare situation för såväl patienter som behandlande personal.

2010/11:T442 av Lars-Axel Nordell (KD):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att öka socialtjänstens kontakt med personer som misstänkts för eller dömts för rattfylleri.

BILAGA 2

Justitieutskottets yttrande 2010/11:JuU5y

En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken

Till socialutskottet

Socialutskottet beslutade den 10 februari 2011 att bereda justitieutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2010/11:47 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobakspolitiken samt följdmotioner i de delar som berör justitieutskottets beredningsområde.

Justitieutskottet begränsar sitt yttrande till att avse den del av strategin som avser tillgångsbegränsning (långsiktigt mål 1 samt avsnitten 6.2–4), kriminalvårdsfrågor (långsiktigt mål 5 samt avsnitt 10.2) samt frågor om alkohol och andra droger i trafiken (avsnitt 11.1). Vidare yttrar sig justitieutskottet över följdmotionerna So5 (S) yrkande 5 och So6 (SD) yrkande 2 samt över två motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2010. Motionsyrkandena från den allmänna motionstiden överlämnas – under försättning av socialutskottets medgivande – till socialutskottet.

I yttrandet finns två avvikande meningar (S, SD, V)

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen redogör regeringen för en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT-politiken). Syftet är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under åren 2011–2015.

Ett av sju långsiktiga mål är att minska tillgången till ANDT (mål 1). Regeringen anför om detta bl.a. att de effektiva arbetsmetoder som utvecklats inom de brottsförebyggande och brottsbekämpande myndigheterna och de goda exemplen på fungerande samverkan mellan olika huvudmän ska tas till vara. Regeringen knyter i propositionen ett antal nationellt prioriterade mål till det långsiktiga målet, däribland en effektiv brottsbekämpning av illegal handel, en effektiv bekämpning av illegal försäljning via digitala medier och en fungerande lokal och regional samverkan och samordning mellan ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete (avsnitten 6.2–4 i propositionen).

Ett annat av de sju långsiktiga målen (mål 5) är att personer med missbruk eller beroende ska ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet. Regeringen bedömer att ökad tillgång till målgruppsanpassade insatser, en långsiktig satsning för en likvärdig vård av god kvalitet över hela landet och en vård där individens behov står i centrum är nödvändig om målen för missbruks- och beroendevården ska uppnås med syfte att individen ska nå drogfrihet. Personer ska få en insats när motivationen finns, och alla har rätt att bemötas med respekt. Ett prioriterat mål till det långsiktiga målet är att en tydligare och mer ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan huvudmännen för missbruks- och beroendevården ska uppnås (avsnitt 10.2). Enligt regeringen finns det även behov av att utveckla samverkan mellan de två huvudmännen å ena sidan och staten genom Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse å den andra sidan.

Under det långsiktiga målet att antalet döda och skadade på grund av sitt eget eller andras bruk av ANDT ska minska (mål 6) återfinns som prioriterat mål att antalet döda och skadade i trafiken på grund av alkohol och andra droger ska minska (avsnitt 11.1). Under strategiperioden bör enligt regeringen samverkan mellan polisen, kommuner, beroendevård, länsstyrelsen och trafikmyndigheter fortsätta att utvecklas, användandet öka av alkoholås och liknande teknik, statistiken förbättras och kunskapen öka om rattfylleriets omfattning och om förarens användning av narkotika.

Motionerna

I motion So5 (S) yrkande 5 begärs att regeringen återkommer till riksdagen med ett lagförslag om eftersupning, dvs. ett förbud att förtära alkohol under viss tid efter det att man framfört ett fordon i samband med en trafikolycka.

I motion Ju368 (S) påtalas behovet av drogfria fängelser. Enligt motionären borde varje fängelse ha en drogfri avdelning, där behandling med metadon samt uppmuntran till ett drogfritt liv ska ges av kunnig personal.

I motion Ju204 (KD) anförs att statligt betalningsansvar bör övervägas när det gäller placeringar av villkorligt frigivna missbrukare på behandlingshem.

I motion So6 (SD) yrkande 2 begärs att kroppsbesiktning ska användas i större utsträckning än i dag inom kriminalvården, att obligatorisk övervakning ska gälla för olika former av besök till intagna i anstalt och att kontraktsvård ska erbjudas först efter strafftidens slut.

Utskottets ställningstagande

Kriminalvårdsfrågor

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2011 (prop. 2010/11:1, utg.omr. 4 s. 30) att missbruk av alkohol och droger måste identifieras och bekämpas. För att Kriminalvårdens åtgärder ska kunna bidra till en förändring hos enskilda klienter, med målet att de ska leva ett drogfritt liv, kan alkohol och droger inte tolereras under verkställigheten. Regeringen anser att det är angeläget att samverkan mellan kriminalvården, socialtjänsten och psykiatrin utvecklas och stärks för att nå resultat i kampen mot missbruket. Det räcker inte med ambitiösa behandlingsinsatser och verkningfulla kontrollåtgärder. Det måste också finnas en realistisk plan för utslussningen i samhället. I detta sammanhang bör ett ökat inslag av privata vårdgivare övervägas, anför regeringen.

Regeringen gav i april 2008 en särskild utredare i uppdrag att se över bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård när det gäller missbruks- och beroendevård samt lämna förslag till de förändringar som bedöms nödvändiga för att anpassa lagstiftningen till utvecklingen inom området (dir. 2008:48 och 2010:120). Av direktiven framgår bl.a. att utredaren ska belysa Kriminalvårdens roll och möjlighet att i samverkan med huvudmännen inom missbruks- och beroendevården kunna stärka samarbetet för att klienterna ska kunna erbjudas adekvat behandling. Utredningen som tagit namnet Missbruksutredningen har den 31 januari 2011 lämnat delbetänkandet Missbruket, Kunskapen, Vården (SOU 2011:6) som innehåller forskningsunderlag för utredningens kommande förslag. Utredningen ska lämna sitt förslag senast den 15 april 2011.

Från Kriminalvården har inhämtats att rehabiliteringsinsatser görs i flera steg:

- motiverande verksamhet i alla häkten med hjälp av särskilda uppsökare
- kartläggning av behov och motivation
- placering på särskild behandlingsanstalt eller avdelning (det finns drygt 800 behandlingsplatser)
- motivation och behandling med lämpligt motivations- eller behandlingsprogram i anstalt eller frivård
- vårdvistelse i form av behandlings- eller familjehem
- samarbete med missbruks- och beroendevården ute i samhället
- klienter med heroinberoende informeras om möjligheten till läkemedelsassisterad behandling
- kontraktsvård för personer som begått brott i samband med missbruk.

Från Kriminalvården har vidare inhämtats att läkemedelsbaserad rehabilitering av opiatberoende för närvarande erbjuds i tre av Kriminalvårdens regioner. Det gäller anstalterna Storboda, Täby, Fosie och Högsbo. De intagna som är opiatberoende och kan bli aktuella för läkemedelsassisterad rehabilitering ska, förutom att de anses lämpliga och motiverade, också vara garanterade fortsatt behandling efter att strafftiden gått ut. Den läkemedelsassisterade rehabiliteringen sker med metadon eller buprenorfin.

Enligt 7 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) som träder i kraft den 1 april 2011, (prop. 2009/10:135, bet. 2009/10:JuU21, rskr. 2009/10:317) får en intagen ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras bl.a. om det kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll enligt 2 eller 3 §. Enligt 2 § i kapitlet får ett besök, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, kontrolleras genom att personal övervakar besöket eller att besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas.

Enligt 8 kap. 3 § fängelselagen ska den som ska tas in i en anstalt kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål när han eller hon kommer till anstalten, om det inte är uppenbart obehövligt.

Av 8 kap. 4 § framgår att en intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalt,
3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 7 kap. 2 §, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

Av 5 § följer vidare att en intagen även i andra fall än som avses i 3 och 4 §§ får kroppsvisiteras för eftersökande av vapen och andra farliga föremål, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Kontraktsvård är en form av skyddstillsyn med vård och behandling enligt särskild plan, främst avsedd för drogmissbrukare där det finns ett klart samband mellan missbruk och brott och som ett alternativ till fängelse. Vid kontraktsvård ska ett kontrakt upprättas med den föreslagna vårdgivaren där behandlingsinnehåll och behandlingstid framgår. Den miss-tänkte ska lämna sitt samtycke till vården enligt behandlingsplanen. När rätten dömer till kontraktsvård får det i samband med behandlingsplanen föreskrivas att den som ansvarar för behandlingen ska anmäla till Kriminalvården och åklagaren, om den dömda allvarligt åsidosätter vad som åligger honom enligt planen (se 28 kap. 6 a § och 30 kap. 9 § andra stycket 3 brottsbalken).

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2010 framgår det (s. 44) att 1 333 klienter påbörjade kontraktsvård under året och att 364 klienter avbröt kontraktsvård under året.

Motion Ju204 tar upp frågan om betalningsansvaret när det gäller placeringar av villkorligt frigivna missbrukare på behandlingshem. Utskottet konstaterar att Missbruksutredningen ska överväga förändringar i lagstiftningen och ansvarsfördelningen mellan de båda huvudmännen för att säkerställa att personer med missbruk eller beroende får de insatser som de behöver. Av direktiven för utredningen framgår bl.a. att den behandling som ges inom ramen för kriminalvården inte kan ses isolerat. För att förhindra återfall i såväl missbruk som brott och för att underlätta klientens återanpassning i samhället har han eller hon ofta behov av omfattande stöd- och hjälpinsatser – inte sällan missbruks- och beroendevård – också efter det att kriminalvården upphört. Enligt utredningen är det därför nödvändigt med samverkan för att åstadkomma fungerande vårdkedjor för missbrukare, allt i enlighet med normaliseringsprincipen. Kriminalvårdens roll och möjlighet att i samverkan med huvudmännen inom missbruks- och beroendevården kunna stärka samarbetet för att klienterna ska erbjudas och slutföra en adekvat behandling bör belysas.

Utskottet anser inte att utredningen och den efterföljande beredningen bör föregripas varför något initiativ inte bör tas med anledning av motionen. Socialutskottet bör avstyrka motionen.

I motion Ju368 påtalas behovet av drogfria fängelser. Utskottet konstaterar att det pågår ett arbete för att rehabilitera narkotikamissbrukare inom kriminalvården. Utskottet noterar bl.a. att läkemedelsbaserad rehabilitering av opiatberoende för närvarande erbjuds i tre av Kriminalvårdens sex regioner.

Utskottet anser inte att något tillkännagivande är nödvändigt med anledning av motionen. Socialutskottet bör avstyrka motionen.

I motion So6 yrkande 2 föreslås det att man för att minska droganvändningen i kriminalvårdsanstalter ska använda kroppsbesiktning i större utsträckning än i dag och att obligatorisk övervakning ska gälla för olika former av besök. Vidare föreslår man att kontraktsvård med hjälp av socialtjänsten, kriminalvården och Försäkringskassan ska erbjudas först efter

strafftidens slut. Utskottet konstaterar, vad gäller besök hos en intagen, att möjligheten till övervakade besök kommer att utökas med den nya fängelselagen som träder i kraft inom kort. Genom fängelselagen (7 kap. 2 § första stycket 2) ges Kriminalvården möjlighet att under vissa omständigheter kontrollera ett besök genom att besöket sker i ett särskilt inrett besöksrum som omöjliggör att föremål överlämnas. En sådan kontroll kan t.ex. ske genom att den intagne och besökaren hålls fysiskt åtskilda från varandra av en glasruta.

Utskottet är inte berett att föreslå att obligatorisk övervakning av besök ska införas, att kroppsbesiktning ska användas i större utsträckning än vad som nu är fallet eller att bestämmelserna om kontraktsvård ska ändras. Socialutskottet bör avstyrka motion So6 yrkande 2.

S. k. eftersupning

I motion So5 yrkande 5 krävs ett förbud mot s.k. eftersupning, dvs. ett förbud att förtära alkohol under en viss tid efter det att man framfört ett fordon i samband med en trafikolycka.

Frågan om att lagreglera eftersupning har behandlats av flera utredningar: 1949 års trafiknykterhetsutredning (SOU 1953:20), 1957 års trafiknykterhetskommitté (SOU 1963:72), 1966 års trafikbrottskommitté (SOU 1970:61) och Rattfylleriutredningen (SOU 2006:12). 1949 års utredning övervägde om ett förbud mot alkoholförtäring inom en viss tid efter färdens slut skulle införas men fastnade i stället för att en presumptionsregel skulle införas som innebär att föraren skulle anses ha förtärt alkoholen innan färden såvida denne inte kunde visa att förtäringen i sin helhet skett efter färden. Remissinstanserna avvisade presumptionsregeln under åberopande att regeln innebar ett klart avsteg från den grundläggande principen om åklagarens skyldighet att styrka åtalet och att en sådan omkastning av bevisbördan till den tilltalades nackdel inte kunde godtas. Något förslag till lagstiftning lämnades inte av regeringen. 1957 års utredning föreslog varken att efterförtäring skulle införas som ett särskilt brott eller att en presumptionsregel skulle införas. 1966 års utredning ansåg inte att det fanns något hinder mot att kriminalisera efterförtäring som ett särskilt brott. Fler-talet remissinstanser uttryckte dock stark tveksamhet till förslaget och något förslag till lagstiftning lades aldrig fram. Rattfylleriutredningen, slutligen, har pekat på att kriminalisering som huvudregel bör avse särskilt skyddsvärda intressen. Utredningen har bedömt att det skyddsintresse som skulle kunna komma i fråga när det gäller eftersupning är trafiksäkerheten och att ett förbud mot eftersupning inte torde ha mer än marginella effekter på trafiksäkerheten varför något egentligt skyddsintresse knappast finns. Enligt utredningen bör eftersupning därför på denna grund och även av andra skäl, t.ex. att det som regel inte heller anses som straffbart att försöka dölja sin egen brottslighet, inte kriminaliseras (s. 25–26).

Justitieutskottet har vid ett flertal tillfällen på senare år behandlat motionsyrkanden som efterfrågat en kriminalisering av eftersupning (se bet. 2005/06: JuU23 s. 8 f., 2009/10: JuU7 s. 44 f. och 2010/11: JuU8 s. 37 f.). Utskottet har i de två förstnämnda betänkandena avstyrkt motionsyrkandena med hänvisning till att den pågående beredningen av Rattfylleriutredningens betänkande inte borde föregripas. I det senaste betänkandet från januari 2011 anförde utskottet, sedan beredningen av Rattfylleriutredningens betänkande i denna del avslutats, att det inte var berett att föreslå att eftersupning skulle kriminaliseras.

Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan och anser att socialutskottet bör avstyrka motion So5 yrkande 5.

Strategin i övrigt

I övrigt har justitieutskottet, utifrån de utgångspunkter som utskottet har att beakta, inte några synpunkter på vad som anförs i propositionen.

Stockholm den 1 mars 2011

På justitieutskottets vägnar

Kerstin Haglö

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kerstin Haglö (S), Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Ulrika Karlsson i Uppsala (M), Christer Adelsbo (S), Helena Bouveng (M), Elin Lundgren (S), Johan Pehrson (FP), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Patrick Reslow (M), Maria Ferm (MP), Caroline Szyber (KD), Kent Ekeröth (SD), Lena Olsson (V) och Mattias Jonsson (S).

Avvikande meningar

1. Eftersupning (S, SD, V)

Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Kent Ekeroth (SD), Lena Olsson (V) och Mattias Jonsson (S) anför:

Det är inte rimligt att någon ska kunna klara sig undan ansvar för rattfylleri genom att hävda att man förtärt alkohol i efterhand. I Norge tillämpas också sedan länge en lagstiftning som innebär att det inte är tillåtet att dricka alkohol sex timmar efter att man har varit inblandad i en trafikincident. Enligt vår mening bör regeringen återkomma till riksdagen med ett förslag till en ny lag som förbjuder eftersupning. Lagförslaget bör innefatta att det är förbjudet att dricka alkohol under en viss tid efter det att man har varit inblandad i en trafikolycka.

2. ANDT-frågor inom kriminalvården (SD)

Kent Ekeroth (SD) anför:

Jag anser att den nuvarande kriminalpolitiken i kombination med alkohol, narkotika och doping leder till ökad droganvändning, ökad kriminalitet och sämre förmåga till återanpassning efter ett frihetsberövande. Att så är fallet beror på att man på svenska anstalter inte kommer till rätta med insmuggling av narkotika. Jag anser att svensk kriminalvård bör präglas av en drogfri miljö, vilket förbättrar de intagnas möjligheter till ett drogfritt liv efter strafftiden. För att komma till rätta med droganvändning bör kroppsbesiktning användas i större utsträckning än i dag. Vidare bör obligatorisk övervakning införas vid olika former av besök. Kroppsbesiktning, drogtestar och narkotikahundar är effektiva metoder för att komma till rätta med insmuggling av narkotika på anstalterna.

Kontraktsvård avbryts ofta genom att den som vårdas avviker från behandlingshemmet. Därför bör kontraktsvård med hjälp av socialtjänsten, kriminalvården och Försäkringskassan erbjudas först efter strafftidens slut. Kriminalvården bör dock fortsätta att uppmuntra till drogfrihet och efter noggranna bedömningar utifrån förutsättningar, motivation osv. erbjuda möjligheter för de intagna att genomgå program på anstalterna.

Regeringen bör utreda möjligheterna samt kostnaderna för att införa ovan angivna åtgärder på samtliga kriminalvårdsanstalter.

BILAGA 3

Utbildningsutskottets yttrande 2010/11:UbU1y

En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken

Till socialutskottet

Socialutskottet beslutade den 10 februari 2011 att ge utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (prop. 2010/11:47) i de delar som berör utskottets beredningsområde.

I yttrandet behandlas propositionen och motion 2010/11:So4 yrkande 3. Utbildningsutskottet avgränsar sitt yttrande till att avse den del av strategin som tar sikte på ett minskat riskbruk och en minskad intensivkonsumtion av alkohol bland studenter och bland unga vuxna med psykisk ohälsa (jämför prop. 2010/11:47 s. 44).

Studenthälsovården och ANDT-insatser

Propositionen

I propositionen redogör regeringen för en samlad strategi för alkohol-, narkotika, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT-politiken). Syftet är att ange mål och en inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under åren 2011–2015. Ett av sju långsiktiga mål är att antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska. Under detta långsiktiga mål återfinns fyra prioriterade mål under strategiperioden varav det mål som här är aktuellt är ett minskat riskbruk och en minskad intensivkonsumtion av alkohol bland studenter och bland unga vuxna med psykisk ohälsa.

I propositionen konstaterar regeringen att unga vuxna (18–25 år) har den högsta alkoholkonsumtionen, och närmare hälften av personerna i åldersgruppen studerar vid universitet och högskolor. Universitet och högskolor är därför enligt regeringens bedömning en viktig arena för ANDT-insatser. Ett fortsatt nationellt stöd för kompetens- och metodutveckling är nödvändigt för att säkerställa ett långsiktigt arbete inom framför allt studenthälsan.

Under strategiperioden bör enligt regeringens bedömning därför

- en fortsatt satsning göras för att ge kompetensstöd till studenthälsomotagningar som erbjuder hälsovård till studenter
- ett samordnat stöd utvecklas för kompetens- och metodutveckling av studenthälsans ANDT-förebyggande arbete
- primärvården, psykiatrin samt studenthälsan i större utsträckning nå unga vuxna som har ett begynnande riskbruk (prop. 2010/11:47 s. 44).

Motionen

Vänsterpartiet föreslår i motion 2010/11:So4 yrkande 3 att studenthälsovården kartläggs och utreds i syfte att skapa tydliga regler för dess verksamhet. Detta är enligt motionärerna nödvändigt för att genomföra ANDT-insatser på varje lärosäte.

Utskottets ställningstagande

När utskottet senast behandlade yrkanden om studenthälsovården våren 2010 anförde utskottet bl.a. följande (bet. 2009/10:UbU13 s. 30). Utskottet anser att studenthälsovården fyller en viktig funktion. Enligt 1 kap. 11 § högskoleförordningen (1993:100) ska högskolorna ansvara för att studenterna har tillgång till hälsovård, särskilt förebyggande hälsovård som har till ändamål att främja studenternas fysiska och psykiska hälsa. Högskoleverket har i en tematisk utvärdering bl.a. studerat högskolornas studenthälsovård (2007:24 R).

Högskoleverket genomför för närvarande en uppföljning av den tidigare utvärderingen av lärosätenas arbete med stöd till studenter avseende bl.a. studenthälsovård. Uppföljningen beräknas bli slutförd under 2011.

Utskottet vill i sammanhanget även erinra om att studenthälsovården ur ett studiesocialt perspektiv nyligen har utretts av den parlamentariskt sammansatta Studiesociala kommittén som avlämnade sitt betänkande Stärkt stöd för studier – tryggt, enkelt och flexibelt (SOU 2009:28) våren 2009. I de av kommitténs förslag som regeringen valt att lägga fram för utskottet har inga förslag om studenthälsovården förts fram (jämför prop. 2009/10:141, bet. 2009/10:UbU18 och prop. 2009/10:1 utg.omr. 15, bet. 2009/10:UbU2).

Utbildningsutskottet kan mot bakgrund av Högskoleverkets pågående uppföljning av studenthälsovården och av att frågan nyligen har varit föremål för utredning inte se att något uttalande från riksdagen är motiverat. Med hänvisning till vad som nu anförts anser utbildningsutskottet att socialutskottet bör tillstyrka proposition 2010/11:47 och avstyrka motion 2010/11:So4 yrkande 3.

Stockholm den 17 februari 2011

På utbildningsutskottets vägnar

Margareta Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Margareta Pålsson (M), Mikael Damberg (S), Oskar Öholm (M), Louise Malmström (S), Betty Malmberg (M), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Gunilla Svantorp (S), Nina Lundström (FP), Jabar Amin (MP), Yvonne Andersson (KD), Richard Jomshof (SD), Rossana Dinamarca (V), Camilla Waltersson Grönvall (M), Björn von Sydow (S) och Roger Haddad (FP).

Avvikande mening

Studenthälsovården och ANDT-insatser (V)

Rossana Dinamarca (V) anför:

Universiteten och högskolorna har ansvar för att tillhandahålla studenthälsovård som framför allt ska vara förebyggande. Någon närmare reglering av hur denna hälsovård ska fungera eller vilken omfattning den ska ha finns inte. Hur studenthälsovården fungerar varierar mellan olika lärosäten. Högskolorna avgör själva hur stora resurser de vill lägga på studenthälsovården, och utvecklingen av anslagen har inte följt utbyggnaden av högskolorna. Studenthälsan behöver kartläggas och utredas i syfte att skapa tydliga regler för dess verksamhet. Detta är nödvändigt för att genomföra ANDT-insatser på varje lärosäte.

Det får bli regeringens uppgift att låta utreda denna fråga.

Det anförda innebär att jag anser att socialutskottet bör tillstyrka motion 2010/11:So4 yrkande 3 och därmed avstyrka proposition 2010/11:47.